ԱԶԳ

AZG
armenian newspaper

Դեկտեմբեր 7, 1991
Շաբաթ
եռօրեայ թերթ,
Ա տարի, թիւ 85
գինը՝ 30 կ.

դասիչ՝ 69149
հասցէն՝ Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47
հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Լեռնային Ղարաբաղը պատրաստվում է հանրաքվեի

Դեկտեմբերի 10-ին ԼՂՀ գործկոմի որոշմամբ ԼՂՀ-ում անցկացվելու է հանրաքվե հետեւյալ հարցմամբ. *«Համաձա՞յն եք Լեռնային Ղարաբաղի անկախ հանրապետության կազմավորմանը»:* Հանրաքվեին հրավիրված են միջազգային դիտորդներ: ԼՂՀ-ի այն քաղաքացիների համար, որոնք երեքշաբթի օրը (դեկտեմբերի 10-ին) կգտնվեն ԼՂՀ-ից դուրս (բռնագաղթվածներ, ուսանողներ, գործուղման մեկնածներ), ԼՂՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կազմակերպում է ընտրական տեղամասեր ՀՀ Երեւան, Հրազդան, Ղափան եւ Գորիս քաղաքներում: Երեւանի հասցեն է. Մոսկովյան 11, «Արցախ» հայրենակցական միություն:

Միաժամանակ վերջին շաբաթվա ընթացքում Ստեփանակերտի վրա բաց է թողնվել «Ալազան» տիպի մոտ 100 հրթիռ: Արդյունքում զոհվել են 4 հոգի, 10-ը վիրավորվել են, լուրջ վնասվել են 17 շենք: Քաղաքի տնտեսությանը հասցվել է ավելի քան 10 միլիոն ռուբլու վնաս: ■

Ռ. Չիֆթալարյանը ստորագրեց Հայաստան-Ուկրաինա տնտեսական պայմանագիրը

Երեկ Կիեւում 1992 թվականի տնտեսական համագործակցության պայմանագիր է ստորագրվել Հայաստանի եւ Ուկրաինայի միջեւ: Պայմանագիրը ստորագրել են Հայաստանի Հանրապետության կողմից ՀՀ տնտեսական նախարար Ռուբեն Չիֆթալարյանը, Ուկրաինայի կողմից՝ փոխվարչապետ Վլադիմիր Բորիսովսկին: ■

Մարգարայի կամուրջի բացումը ըստ Դեմիրելի «պրոտոկոլային հարց է»

«Մարմարա» օրաթերթի փոխխմբագիր Գեւորգ ՀԱԿՈԲՅԱՆԸ հեռախոսով հաղորդում է Պոլսից

Դեկտեմբերի 4-ին ծագումով հրեա թուրք գործատեր եւ ALARCO հիմնարկության նախագահ Իցհակ Ալաթոնը ընդունվեց Թուրքիայի նորընտիր վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելի կողմից եւ խոսեց վերջերս Հայաստան կատարած իր այցի արդյունքների մասին: Վարչապետին հանձնելով ՀՀ փոխվարչապետ Հրանտ Բագրատյանի նամակը (որը հրատարակում ենք 4-րդ էջում), նա արծարծեց երկու հարց՝ Տրապիզոնի նավահանգիստը որպես Հայաստանի տարանցիկ առեւտրի ծովային դուռ օգտագործելու եւ Մարգարայի կամուրջը բացելու խնդիրները, որոնք գլխավոր առանցքն էին կազմել նրա հայաստանյան բանակցությունների ժամանակ:

Ըստ Ալաթոնի, վարչապետ Դեմիրելն իր սկզբունքային համաձայնությունն է հայտնել Տրապիզոնի նավահանգստի օգտագործման կապակցությամբ, իսկ Մարգարայի դռան բացումը նկատել միայն պրոտոկոլային հարց, որը կլուծվի համապատասխան ձեւակերպումների լրումից հետո: ■

Ալեքսի II-ը այցելում է Երեւան

Երեք ամիս առաջ Երեւանում կրկին բացվել է միակ ռուսական ուղղափառ Սուրբ Աստվածածին տաճարը: 73 տարիների ընթացքում այն չի օգտագործվել ըստ նպատակի եւ այսօր խիստ կարիք ունի վերանորոգման: Երեւանի քաղխորհուրդը օրերս եկեղեցու վերանորոգման համար հատկացրել է 25 հազար ռուբլի:

Ռուսական եկեղեցու տված տվյալներով, դեկտեմբերի 7-13-ին սպասվում է Համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսի II-ի այցը Երեւան, եկեղեցին օծելու նպատակով: ■

Գորբաչովը սնունդ է խնդրում Մոսկվայի համար

Ինքնիշխան հանրապետությունների կառավարությունների ղեկավարների խորհուրդը նախազգուշացրեց արտաքին պարտքի վճարման ժամանակ սպասվող դժվարությունների հնարավորության մասին: Սակայն *«չի ենթադրվում, որ դա կազդի արտասահմանյան բանկերի, ներկայացուցչությունների եւ ֆիրմաների ընթացիկ հաշիվների տոկոսների վճարման վրա»:* Այդ մասին է ասվում կառավարությունների ղեկավարների խորհրդի անունից հրապարակված հայտարարության մեջ:

Ճանաչելով պարտքի վճարման անհրաժեշտությունը, 8 ինքնիշխան հանրապետություններն իրենց պարտքն են համարում ԽՍՀՄ-ի բոլոր վարկատուներին տեղեկացնել ստեղծված ծանր տնտեսական իրավիճակի մասին եւ հույսեր են կապում նրանց ըմբռնողության հետ, ասվում է հայտարարության մեջ:

Ինչպես դեկտեմբերի 6-ին տեղի ունեցած նիստում հաղորդեց Կառավարությունների ղեկավարների խորհրդի նախագահ Իվան Սիլաեւը, խորհրդի հերթական նիստը կկայանա 7-8 օրից՝ Մինսկում կամ այլ ինքնիշխան հանրապետության մայրաքաղաքում: Այստեղ, նրա խոսքերով, պետք է ավարտվի աշխատանքը, որն անհրաժեշտ է տնտեսական համայնքի մասին պայմանագրի սահմաններում համաձայնագրերի ստորագրման համար, որից հետո ինքնիշխան պետությունները կվավերացնեն այն:

Մինչդեռ ԽՍՀՄ նախագահ Միխայիլ Գորբաչովը խնդրանքով դիմեց Ուկրաինայի, Ղազախստանի, Մոլդովայի եւ Բելառուսի ղեկավարներին *«անել ամեն հնարավորը Մոսկվա սննդամթերք ուղարկելու համար»:*

Այդ հանրապետությունների ղեկավարներին հղած հեռագրում ասվում է, որ Մոսկվայում մնացել են միս, ալյուր, ձեթի եւ շաքարի մի քանի օրվա պաշարներ, կտրուկ աճել է հացի պահանջարկը:

«Շուկայական հարաբերություններին եւ գների ազատականացմանը անցնելու վճռական պահի նախօրեին նման իրավիճակը հղի է զանգվածային ցույցերով դեմոկրատական բարեփոխումների դեմ, լուրջ սոցիալ-քաղաքական պայթյունով», նշում է ԽՍՀՄ նախագահը:

Միեւնույն ժամանակ Կուբան Խ. Միությանն առաջարկել է անհապաղ քննարկել շաքարի եւ նավթի փոխանակման հնարավորությունը: ԽՍՀՄ ԱՀՆ պատասխանատու աշխատակցի խոսքերով, այդ առաջարկությունը դեկտեմբերի 4-ին, Մոսկվայում Է. Շեւարդնաձեի հետ հանդիպման ժամանակ արել է Կուբայի արտաքին առեւտրի նախարար Ռիկարդո Կաբրիսասը:

Դիվանագետի խոսքերով, ԽՍՀՄ-ը քննարկում է կուբացիների առաջարկը: *«Սակայն նավթահանության բնագավառում մենք դժվարություններ ունենք»,* ընդգծեց փորձագետը, հասկացնելով, որ Մոսկվան Հավանայի նոր առաջարկը ցնծությամբ չի ընդունում: ■

Իսրայելը բոյկոտեց բանակցությունների թվականը

Արաբ-իսրայելյան բանակցությունների երկրորդ փուլը, որն սկսվելու էր չորեքշաբթի օրը Վաշինգտոնում, որոշյալ ժամանակից հազիվ կես ժամ անց հետաձգվեց, երբ պարզվեց, որ իսրայելյան պատվիրակությունը գործի դնելով իր սպառնալիքը՝ չէր ներկայացել բացման հանդիսությանը, պատճառաբանելով *«տեխնիկական քննարկումների անհրաժեշտությունը»:* Երուսաղեմում վարչապետ Շամիրը, համաձայնելով հանդերձ արաբների հետ համաժամանակյա բանակցությունների գաղափարին, պահանջեց մինչեւ առաջիկա երկուշաբթի հետաձգել բանակցությունները:

Բնականաբար, արաբները դեմ կանգնեցին այդ առաջարկին, տեղի չտալու համար Իսրայելի քմահաճ կեցվածքի առաջ եւ պահանջեցին բոլորովին նոր թվական:

Մ. Նահանգները, որ բանակցությունների գլխավոր կնքահայրն է համարվում, չընդառաջեց արաբների այդ պահանջներին, փոխարենը խոստանալով ոչ պաշտոնական բանակցություններ կազմակերպել կողմերի միջեւ՝ երեկվանից սկսյալ: ■

Հարավսլավիայի նախագահը հրաժարական տվեց

Մինչ Խորվաթիայում երկու օր է արդեն բախումները վերսկսել էին ամենասաստիկ թափով, իսկ խաղաղության ամերիկացի բանագնաց Սայրըս Վենսը երեկ սպասվում էր Բելգրադում, Հարավսլավիայի դաշնակցային հանրապետության նախագահ, ազգությամբ խորվաթ Ստիպե Մեսիչը տվեց իր հրաժարականը, իրականացնելով ամիսների իր սպառնալիքը: Մյուս կողմից, Մ. Նահանգները երեկ կտրուկ կերպով դեմ արտահայտվեց Խորվաթիայի եւ Սլովենիայի անկախ հանրապետությունների ճանաչմանը, դրանով հակադրվելով նաեւ Գերմանիայի կանցլեր Հելմուտ Կոլի նախորդ օրը կատարած հայտարարությանը, որ ի նպաստ էր այդ հանրապետությունների ճանաչմանը: ■

Երկաթուղայինները գործադուլ չեն անելու

Դեկտեմբերի 10-ին Երեւանի երկաթգծի լոկոմոտիվային բրիգադը գործադուլ է հայտարարել: Այդ կապակցությամբ Անդրկովկասի երկաթգծի Երեւանի բաժանմունքի գլխավոր ինժեներ **Վլադիմիր ԱՍՐՅԱՆԸ** մեր թղթակցին ասաց.

– Ամբողջ Միությունում, սոցիալապես ամենաանպաշտպանվածը այսօրվա դրությամբ երկաթուղայիններն են: Ելնելով դրանից, մեր երկաթուղայինները, այսինքն մեքենավարները, որոնք աշխատում են Երեւան-Նորաշեն, Երեւան-Հրազդան տեղամասերում, հայտարարել են գործադուլ:

Նոյեմբերի 22-ին անդրկովկասյան երկաթգծի Երեւանի բաժանմունքի պետ Հ. Ղանդիլյանը ստորագրել է երկաթգծի բոլոր աշխատողների աշխատավարձի բարձրացման հրաման, ըստ որի լոկոմոտիվային բրիգադի աշխատողների աշխատավարձը բարձրացել է 50 տոկոսով: Նոյեմբերի 29-ին լոկոմոտիվային բրիգադից ստացել ենք նամակ, որով պահանջվում է աշխատավարձը բարձրացնել մինչեւ 3000 ռուբլի, հակառակ դեպքում կըհայտարարեն գործադուլ: Մենք այդ ուղղությամբ աշխատում ենք: Արդեն կա վավերաթուղթ երկաթգծի ֆինանսական կազմակերպության մասին: Ստացել ենք ճանապարհային հաղորդակցման նախարարության հեռագիրը. «Վեց մլրդ. ռուբլու ֆինանսական դեֆիցիտը ծածկելու համար, անհրաժեշտ է բարձրացնել հանրապետությունների միջեւ բեռների տեղափոխման տարիֆը 8.3 անգամ»: Այժմ մենք ճանապարհային հաղորդակցման նախարարության հետ աշխատում ենք այն նախագծի վրա, որպեսզի աշխատավարձը բարձրացվի մինչեւ 3000 ռուբլի:

Սակայն դա կտեւի մեկ ամսից ավելի: Ես կարող եմ ասել, որ առայժմ գործադուլ չի լինի: Դա հարցի զգացմունքային կողմն է: Մենք բանակցություններ ենք վարում մեքենավարների հետ: Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 9-ին կրկին պետք է հանդիպենք եւ բանակցենք: ■

Ադրբեջանը ցանկանում է միանալ Իսլամական համաժողովի երկրներին

Դաքարում շարունակվող իսլամական համաժողովի երկրների խորհրդաժողովում Ադրբեջանի ներկայացուցիչը հայտնել է, թե Ադրբեջանը ուզում է անդամակցել իսլամական երկրների այդ կազմակերպությանը: Նախորդ օրը Սենեգալի մայրաքաղաքում սկսված այդ խորհրդաժողովում իսլամական երկրների ներկայացուցիչները քննարկել են Մերձավոր Արեւելքի խաղաղությանը նվիրված բանակցությունները, որի նկատմամբ բացասական դիրք է գրավել Իրանը: ■

1988. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7

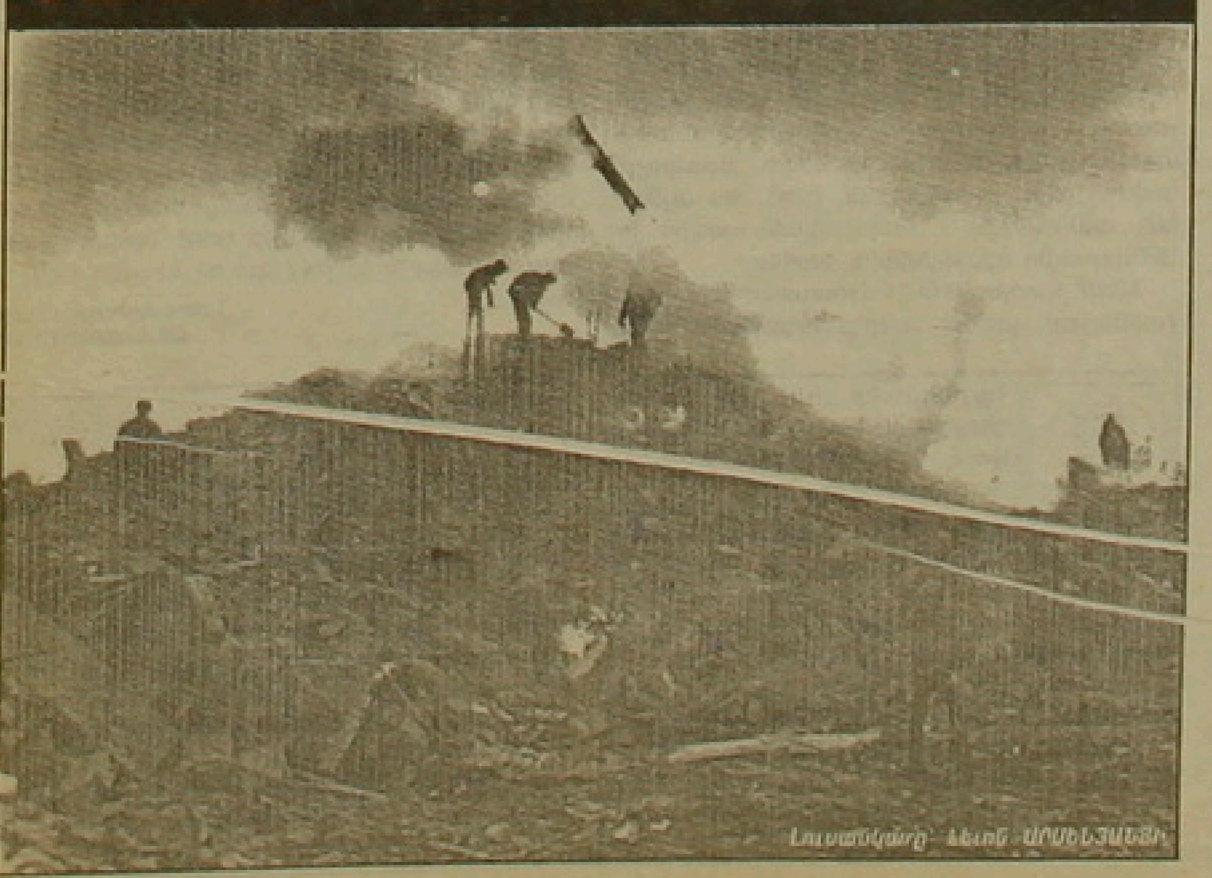

Լուսանկարը՝ Լեւոն ԱՐՄԵՆՅԱՆԻ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Նախագահ Լեխ Վալենսան Սոլիդարնոստի նախկին իրավաբան Օլշեւսկուն նշանակեց Լեհաստանի վարչապետ, սակայն այնուհանդերձ կասկած հայտնեց նրա հարմարության մասին: Նախագահի այս անակնկալ որոշումը, մյուս կողմից, վերջ է դնելու երկրում մեկ ամիս է ծավալվող քաղաքական պայքարին:

Հյուսիսային Հնդկաստանի տարբեր քաղաքներում սիկխ ծայրահեղականները սպանեցին 38 եւ վիրավորեցին 34 հոգու, մեծ մասամբ հինդուսների: Սիկխերը 1982-ից ի վեր պայքարում են երկրի հյուսիսային մասում անկախ պետություն հաստատելու համար:

Սեւամորթ առաջնորդ Նելսոն Մանդելան հինգշաբթի օրը հանդիպում ունեցավ նախագահ Ջորջ Բուշի հետ Հարավային Աֆրիկային վերաբերող հարցերի շուրջ: Հանդիպումից հետո նա հայտարարեց, թե Վաշինգտոնը շարունակելու է ճնշում բանեցնել Պրետորիայի վրա՝ ցեղային խտրականության քաղաքականությանը վերջ տալու նպատակով:

Դեկտեմբերի 13-ին Մոսկվա կժամանի Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության նախագահ Ֆրեդերիկ դը Կլերկը: Այդ մասին ԽՍՀՄ արտաքին հարաբերությունների նախարարության մամուլի կենտրոնում դեկտեմբերի 6-ին տեղի ունեցած բրիֆինգում հաղորդեց լրատվության վարչության պետ Վիտալի Չուրկինը: Վ. Չուրկինը չբացառեց, որ «բանակցությունների ժամանակ կքննարկվի դիվանագիտական հարաբերությունների հարցը»:

«Թայմ» շաբաթաթերթի վերջին համարում տեղեկացվում է, որ Մոսկվայում Մ. Նահանգների դեսպանատունը դիվանագետներ է ուղարկում նախկին Խ. միության հանրապետություններ՝ կապեր հաստատելու տեղական իշխանությունների հետ, լսելու նրանց խնդիրներն ու բացատրելու Մ. Նահանգների քաղաքականությունը: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ «ՍՆԱՐՔ»ՈՒՄ
կամ համարձակները կարող են բաժանորդագրվել

Երեւան, Ջրաշաս փողոց: Դրսից կարծես թե նորոգված, ներսից կիսավեր թիվ 1 շենքի երրորդ հարկ: Սենյակներից մեկում տեղավորված է Սոս Սարգսյանի հիմնադրած «Հայ Ազգային Միությունը», այստեղ է նաեւ «Տեսակետ» հանդեսի խմբագրությունը, որի հետ, ըստ վստահություն ներշնչող հավաստիացումների, ոչ մի կապ չունի նույն սենյակի անկյուններից մեկում սեղանների տարածում «գործող» «Սնարք», որ նշանակում է լեռնագագաթ, գործակալությունը: Վերջինիս տնօրեն Գրիգոր ՄԿՐՏՉՅԱՆԸ, գլխավոր խմբագիր Հրայր ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆՆ ու փաստական մենեջեր Արմեն ԴՈՒԼՅԱՆԸ հենց այստեղից սկսեցին իրենց գործունեությունը այս տարվա մարտ-ապրիլ ամիսներին եւ կարողացան տեղ զբաղեցնել խորհրդատեսության լրատվական համակարգում:

– Ինչպե՞ս ստեղծվեց «Սնարք»ը:

Արմեն Դուլյան.– Մենք զգում էինք, որ Հայաստանից մեծ դժվարությամբ է լրատվությունն ուղարկվում եւ գտնվում էինք մի տեսակ լրատվական շրջափակման մեջ: Որոշեցինք մի փոքր գործակալություն ստեղծել, որը կոչնորոշված լինի դեպի դրսի աշխարհը, որտեղի արագ եւ անաչառ լուրեր հաղորդենք: Արդեն սերտ կապեր ենք հաստատել Ռուսաստանի լրատվական գործակալության, Ռոյթերի, Ֆրանսպրեսի, «Լոս Անջելես թայմս» եւ «Վաշինգտոն պոստ» թերթերի, «Ինտերֆաքս» վրացական եւ «Թուրան» ադրբեջանական անկախ գործակալությունների հետ, հատուկ ռեպորտաժներ ենք պատրաստում ռուսական ռադիոյի համար:

Գրիգոր Մկրտչյան.– Ի դեպ, շատերն են զարմանում, թե մենք ինչպես ենք նման կապեր հաստատել: Ուղղակի զանգահարել ենք եւ պայմանավորվել, ուրիշ ոչինչ: Ռոյթերից մեզ զանգահարում են գրեթե ամեն օր եւ տեղեկանում կամ ճշտում իրենց ունեցած տեղեկությունները:

Հրայր Հարությունյան.– Այդ վստահությունը գալիս է մեր պատասխանատվությունից: Առաջին իսկ օրվանից մենք ձգտել ենք բարձր պրոֆեսիոնալ հիմքերի վրա դնել գործակալության աշխատանքները:

– Ինչներդ տարիներ շարունակ աշխատել եք «Արմենպրես»ում: Այս նոր մրցակցությանը ինչպե՞ս եք դիմանում:

Ա.Դ.– Շատ լավ է, որ կան Արմենպրեսը եւ մեր անկախ գործակալությունը: Շուտով ուրիշն էլ կավելանա՝ «Նոյյան տապանը»: Այդ մրցակցությունը մեծ արդյունքների կարող է բերել եւ մեզ, եւ նրանց:

– Խնդիրներ չունե՞ք:

Գ.Մ.– Հիմնականը ֆինանսական եւ նյութական վիճակն է: Մենք սկսել ենք զրոյից: Մեզ ընդամենը մի փոքր անկյուն են տվել եւ տնտեսից օգտվելու (հեռատիպ եւ մի հին ֆաքս) հնարավորություն:

– Բացի չօգնելուց, ոչ ոք չի խանգարել ձեր գործունեությանը:

Գ.Մ.– Անմիջապես չեն խանգարել, բայց...

Ա.Դ.– Օրինակ, զարմանալի է, որ Գերագույն խորհրդի լրատվական հանձնաժողովում մեր նկատմամբ բացարձակապես անտարբեր են, արհեստական խոչընդոտներ են հարուցում: Մեզ արգելեցին մասնակցել ոչ միայն նախագահի երդման արարողությանը, չհրավիրեցին վերջին մամլո ասուլիսին: Դա անհասկանալի է եւ զարմանալի, առավել եւս, երբ մենք լուրերը հաղորդում ենք Ռուսաստանին եւ ողջ աշխարհին: Եւ դա այն դեպքում, երբ այդ մարմիններում հավատարմագրված ենք:

– Դուք խոսում եք ֆինանսական դժվարությունների մասին, բայց մի՞թե «Սնարք»ի բաժանորդների տված գումարները չեն բավարարում ապրելու ձեր մեջքը:

Հ.Հ.– Մենք առայժմ աշխատում ենք առանց բաժանորդներից փող ստանալու: Նրանց մի մասն արդեն 1992 թվականի լիիրավ բաժանորդներ են դարձել, բանակցություններ են տարվում նաեւ «Республика Армения», «Голос Армении», «Ազգ», «Երկիր» թերթերի հետ:

– Իսկ ինչպես եք վերաբերում, երբ «Սնարք»ի գործունեությունը կապում են այս կամ այն խմբակցության հետ:

Ա.Դ.– Հենց սկզբից էլ մեր սկզբունքն է եղել՝ լինել անկախ եւ ներկայացնել միայն ազգի շահերը: Եթե ցանկություն լիներ որեւէ կուսակցության կառուցվածքի մեջ մտնել, ապա մենք կդիմեինք այդ քայլին եւ մեծ օգուտներ կունենայինք: Բայց սկզբունքորեն մենք ցանկանում ենք լինել անկախ:

Եւ այսպես, «Սնարք»ը մտնում է տարածաշրջանի լրատվական համակարգի մեջ: Սակայն, ինչ-որ տեղ զոհաբերելով բոլոր բաժանորդներին, զգուշացնում ենք, որ ֆինանսական դժվարությունների պատճառով թղթակիցների լայն ցանց չապահովելով, «Սնարք»ը իր լրատվությունը այժմ հաղորդում է միայն ռուսերեն լեզվով, Հայաստանում ընդգրկում է միայն Երեւանը, դրսում Արցախը, Ադրբեջանը եւ Վրաստանը, եւ ամենակարեւորը՝ «Սնարք»ի տված ինֆորմացիան արդեն արժանանում է «Թուրան» գործակալության ճնճղաստությանը:

Հակոբ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ

«Մի-8» ուղղաթիռի վթարը ծեռնտու էր կենտրոնին, որը սադրանքի եւ շանտաժի միջոցով փորձում է զսպել Խորհրդային Միության փլուզումը», գտնում է Ադրբեջանի խորհրդարանի ժողովասցամավոր Ռասիմ Աղաեւը: Չբացառելով հայ գրոհայինների հավանական մասնակցությունը, Աղաեւը նշեց, որ ավելի շուտ նրանք հարձակում կատարողներն էին, քան կազմակերպիչները:

Գալինա Ստարովոյտովան նոյեմբերի 23-ին կենտրոնական հեռուստատեսությամբ ելույթ ունենալուց հետո բազմաթիվ սպառնալիքներ ստացավ Ադրբեջանի տարբեր կոլեկտիվների ու անձանց կողմից: Այդ մասին «Սնարք»ի թղթակցին հաղորդեց Ստարովոյտովայի օգնական-փաստաբան Դավիթ Պետրոսյանը: Միաժամանակ Ստարովոյտովան խնդրել է հավաստիացնել իր ընտրողներին, որ ապահովված է իր անվտանգությունը եւ ինքը շարունակում է կատարել պատգամավորական իր պարտականությունները: Հայաստանից ընտրված ԽՍՀՄ պատգամավորն ասել է նաեւ, որ այժմ փորձում է կազմակերպել օդային ճանապարհով Ստեփանակերտ սննդամթերք տեղափոխելու գործը:

Հռոմում նոյեմբեր 30-ին բացվել է եպիսկոպոսաժողով (Սինոդ), որին մասնակցել է նաեւ Հ. Ներսես Տեր-Ներսեսյանը, որը վերջերս պապի կողմից նշանակվել էր Արեւելյան Եվրոպայի (Հայաստան, Վրաստան, Խ. Միություն) հայ կաթողիկե առաջնորդ: Սինոդի նիստերի բացման հերթական աղոթքը նվիրվել է հայ սրբերի՝ Թադեոսի եւ Բարդուղիմեոսի տոնի առթիվ, եւ պապը հրավիրել է աղոթել հայ ժողովրդի համար: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի կողմից ժողովին մասնակցել է Մեսրոպ եպս. Գրիգորյանը: Նույն օրը պապը ընդունել է հայր Ներսես Տեր-Ներսեսյանին:

Կանադան օգնում է Հայաստանին եւ Ադրբեջանին

Կանադայի արտաքին գործերի նախարար Պ. Մակդուգալը հայտարարեց, որ իր երկիրը 500 հազար դոլլարի օգնություն կցուցաբերի Հայաստանին եւ Ադրբեջանին՝ կանադական Կարմիր խաչի միջոցով: Այդ գումարը Խ. Միությանը հատկացված 5 [illegible] միլիոն դոլլարի մի մասն է, որը հաստատվել է վարչապետ Բ. Մալրունիի կողմից նոյեմբերի 1-ին:

«Խորապես մտահոգ[illegible] [illegible] ված ենք Հայաստանի եւ Ադր[illegible]բեջանի միջեւ գոյություն ունեցող տագնապով,– ասաց Պ. Մակդուգալը:– Այս տագնապի պատճառով Արցախի ժողովրդի հանդեպ թույլ են տրվել մարդու իրավունքների խախտումներ: Կանադան կոչ է անում բոլոր կողմերին՝ հարկ եղածը [illegible] վերջնական [illegible] լուծման հանգելու»:

Կանադայի կողմից Հայաստանին [illegible] փոխանցվելիք 250 հազ[illegible] [illegible]կանի [illegible] դոլլարը կհատ[illegible] [illegible] անմիջական կարիքների համար: Իսկ Ադրբեջանին փոխանցվելիք 250 հազարը կտրամադրվի Արցախում ապրող հայերին եւ պաշտպաններին:

Դ րն. Ուլանովսկի, Հայաստանում ապրող հրեաների մասին պատկերացումները ընդհանուր բնույթի են: Հայտնի է, որ նրանք մի քանի հարյուր հոգի են, հիմնականում բնակվում են Երեւանում:

– Այո, հրեաները հիմնականում բնակվում են Երեւանում, մի որոշ մասը՝ Գյումրիում: Անցյալում հրեաները Ալեքսանդրապոլի գավառում են կենտրոնացված եղել: Մի քանի ընտանիքներ կան Կիրովականում, ավելի քիչ՝ Աբովյանում, մերձակայքում:

Թվաքանակի հարցը փոքր-ինչ բարդ է: Ինչպես գիտեք, հրեաները ազգային պատկանելությունը որոշում են մոր ազգությամբ: Խառն ամուսնությունից ծնված երեխան, որի հայրը հայ է, մայրը՝ հրեա, Հայաստանում համարվում է հայ, իսկ Իսրայելում կհամարվեր հրեա: Վերջին մարդահամարի տվյալներով, Հայաստանում ապրում են մոտ 700 հրեաներ: Սրանք այն մարդիկ են, ովքեր գիտակցաբար ընտրել են «հրեա» ազգությունը, այսպես ասած «անձնագրային հրեաներ են»:

– Ովքե՞ր են նրանք, ե՞րբ, ինչպե՞ս են Հայաստանում բնակություն հաստատել:

– Հայաստանաբնակ հրեաների մեծ մասը կանայք են, ովքեր ամուսնացել եւ տեղափոխվել են Հայաստան: Այստեղ են եկել զինծառայողներ, կան մասնագետներ՝ հրավիրված Ռուսաստանից, Ուկրաինայից, երիտասարդներ, որ եկել են սովորելու: Մեծ մասն ունի բարձրագույն կրթություն, տեխնիկական մտավորականներ, բժիշկներ, երաժիշտներ, նկարիչներ: Նախկինում քաղաքական, կրոնական ինչ-ինչ մոտիվներով կամ Իսրայել արտագաղթելու ցանկության համար բազմաթիվ հրեաներ ենթարկվում էին հալածանքների: Հայաստանում վերաբերմունքն ավելի մեղմ էր, եւ որոշ մասը Միության այլ շրջաններից ներգաղթեցին այստեղ:

Այժմ, սակայն, հրեաներն արտագաղթում են, հայրենադարձվում են Իսրայել, մեկնում Եւրոպա, Միացյալ Նահանգներ: Թեեւ վերջին ժամանակներում ունեցանք նաեւ որոշ համալրում ի հաշիվ Բաքվից տեղահանված հրեաների, որոնք ամուսնացած էին հայերի հետ:

– Հրեաների արտագաղթը պայմանավորող հանգամանքները Հայաստանում որեւէ յուրահատկություն ունե՞ն:

– Արտագաղթն անշուշտ բացատրվում է տիրող տնտեսական, քաղաքական ծանր իրավիճակով: Եւ փաստորեն մարդիկ ԽՍՀՄ-ից են արտագաղթում: Զգալի դեր է կատարում նաեւ ազգային ինքնագիտակցության վերելքը, որ ապրում են նախկին ԽՍՀՄ-ի բոլոր ժողովուրդները, այդ թվում՝ հրեաները: Մարդիկ սկսում են մտորել իրենց արմատների, մշակույթի, պատմության շուրջ:

Հայաստանը գտնվում է ԽՍՀՄ-ում հրեական կյանքի ավանդական շրջաններից (Ուկրաինա, Բելառուս եւ այլն) հեռու: Եւ ծագող հարցերը՝ կապված ամուսնության, ընտանիքի սովորույթների, հոգեւոր կյանքի հետ, այստեղ վերածվում են պրոբլեմի: Սրանով է պատճառաբանվում ներքին արտագաղթի երեւույթը՝ երբ հրեաները մեկնում են ԽՍՀՄ-ի այլ շրջաններ:

– Համայնքում ստեղծվող ներքին կառույցները հավանաբար կոչված են այդ դժվարություննե՞րը հաղթահարելու:

– «Հայաստանի հրեական համայնքը» (ՀՀՀ) հասարակական կազմակերպություն է, որի գործունեության նպատակը հրեա բնակչության մշակութային, հոգեւոր պահանջմունքները բավարարելն է: Լեզու, մշակույթ, սովորույթներ, պատմություն, կրոն, սա այն է, ինչ անհրաժեշտ է սովորական ազգին իր ինքնությունը պահպանելու համար:

Մենք կապեր ունենք Ռուսաստանում, Ուկրաինայում գործող տարբեր հրեական միությունների հետ, վերջիններս միջոցով նաեւ թե՛ Իսրայելի եւ թե՛ միջազգային հրեական կազմակերպությունների հետ: Շուտով արդեն պաշտոնապես կանդամակցենք Մոսկվայում գործող «Հրեա-հրեական մշակույթի ասոցիացիային», որը մասնավորապես ապահովում է պատմական գրականությամբ, անց է կացնում սեմինար պարապմունքներ եւ այլն:

Հայաստանի օրենսդրությամբ ազգային եւ կրոնական համայնքները գրանցվում են տարբեր կանոնադրություններով: Հետեւաբար անհրաժեշտ է պաշտոնապես ճանաչվել նաեւ իբրեւ կրոնական համայնք՝ այդ ոլորտում որեւէ գործունեություն ծավալելու համար: Հրեական կրոնը ազգային կրոն է: Շատ ավանդույթներ, տոներ էությամբ կրոնական են, թեեւ ծեսով են բերել նոր, ժամանակակից ինչ-որ ինքնություն կամ դրանց կրոնական արմատների մասին հաճախ չենք խորհում:

Հրեաների պարագայում ազգայինն ու կրոնականը միահյուսված են, եւ շատ դժվար է դրանք առանձնացնել, չնայած Հայաստանի օրենսդրության համաձայն այդ կերպ պետք է վարվենք:

– Հայաստանաբնակ հրեաները ռուսախոս են: Իսկ ինչպիսի՞ն է եբրայերենի եւ հայերենի իմացության մակարդակը:

– Իրոք, համայնքի գերակշռող մեծամասնության համար մայրենի լեզուն ռուսերենն է: Կան Լեհաստանից եկածներ, որոնց համար այն իդիշն է: Համայնքում շատերը լավ գիտեն հայերեն, կան ընտանիքներ, ուր խոսում են այդ լեզվով: Ներկա սերնդի համար հայերենն առաջնայինն է:

Ինչ վերաբերում է եբրայերենին, կան մարդիկ, որոնք այն սովորել են մինչեւ պատերազմը՝ հրեական դպրոցներում: Կան նաեւ ինքնուսներ: Եբրայերենի ուսուցումը սկսվել է 1980-ականների վերջերից: Սկզբում եղել են անհատ-ուսուցիչներ, իսկ այժմ այն դասավանդվում է կիրակնօրյա դպրոցում, որը գործում է Հայաստանի Հրեական մշակութային ընկերության (Տեխիա) շրջանակներում: Եբրայերենի իմացությունը խիստ անհրաժեշտ է հատկապես այն հրեաներին, որոնք արտագաղթում են Իսրայել:

– Մի վերջին հարց. քաղաքական ասպարեզում ի՞նչ վարքագիծ եք որդեգրել:

– Ես ցանկանում եմ կրկնել հեղափոխության ժամանակ Մոսկվայում ապրած մի ռաբբիի խոսքերը, որն ասել է. «Հեղափոխությունն անում է Տրոցկին, իսկ տուժում է դրանից Բրոնշտեյնը»: Ինչպես գիտեք, Տրոցկին Բրոնշտեյնի կեղծանունն էր: Ես կարծում եմ, ուղղակի համոզված եմ, որ հրեաները չպետք է քաղաքական պայքարով զբաղվեն Իսրայելից դուրս: Եւ որովհետեւ ամենքը չէ, որ այդպես են մտածել, եղել են եւ այժմ էլ կան ինչ-ինչ պրոբլեմներ, թեեւ ընդհանրապես վերաբերմունքը հրեաների քաղաքական գործունեության նկատմամբ շատ բանով կանխակալ է:

Ինչ վերաբերում է ՀՀՀ-ի մասնակցությանը քաղաքական շարժումներին, հարկ է ասել հետեւյալը. մենք «Վաադի» հրեական միությունների եւ համայնքների կոնֆեդերացիայի անդամ ենք: «Վաադ» եբրայերեն բառ է, նշանակում է *խորհուրդ*: Այդ խորհրդի գործունեության հիմնարար սկզբունքներից մեկը դրական չեզոքությունն է:

Ինչ խոսք, մենք Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներ ենք եւ անհաղորդ չենք այն ամենին, ինչ կատարվում է, ապրում ենք այստեղի իրականությամբ, բնականաբար նաեւ մասնակցում ընթացող պրոցեսներին, սակայն հանդես գալ «Հայաստանի հրեական համայնքի» անունից որեւէ քաղաքական հայտարարությամբ չենք կարող եւ չենք անի:

Հարցազրույցը վարեց Նունե ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆԸ

«Հրեաները չպետք է Իսրայելից դուրս քաղաքականությամբ զբաղվեն»

հարցազրույց Հայաստանի հրեական համայնքի նախագահ Իգոր ՈՒԼԱՆՈՎՍԿՈՒ հետ

Հայաստանի նկարչի տան ցուցասրահներում շարունակվում է նոյեմբերի 30-ի[illegible] բացված [illegible] հայ գեղա[illegible] [illegible]ժամանակակից [illegible] 1991» ցուցահանդեսը, որը կտեւի մինչ[illegible] դեկտեմբերի 17-ը:
Ցուցահանդեսը նախաձեռնել եւ կազմակերպել է «Գոյակ» մշակույթի զարգացման գործարարական ընկերակցությունը:
Ընկերակցության հասցեն. Հայաստան, Երեւան, Տերյան 89:
Հեռախոս (8852) 529280,
Ֆաքս (8852) 528442:

Ուշադրություն

Դժբախտ պատահարի հետեւանքով էմմա Պետրոսյանը շատ ծանր վիճակում է: Անհրաժեշտ է 3-րդ կարգի ռեզուս բացասական (B–) արյուն: Այն հազվագյուտ հանդիպող արյուն է: Խնդրում ենք օգնել:

Մեր հասցեն. Երեւան, Նորքի 4-րդ զանգված, Գյուլիքեւխյան փողոց 11, բն. 14:

Հեռախոս 64-65-06 Դանդիլյաններ
27-19-34 Աբգարյաններ

digitised by A.R.A.R.@

Երկիր-սթափարան կամ երկրորդ ուժի անտեսման «օրենքը»

Կտրիճ Սարդարյանը «Հայք»-ում (Նոյեմբեր 20) տպագրել էր «Երբ չսթափվենք այսօր, դարը կփակենք այնպես, ինչպես սկսել ենք» հոդվածը, որը բանավեճերի, մտորումների առիթ տվեց։ Ստորեւ ներկայացնում ենք նույն «Հայք» շաբաթաթերթի աշխատակից Վահրամ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻ տեսակետը վերոհիշյալ հոդվածում արծարծված հարցերի վերաբերյալ։

Սթափության կոչերը հազվադեպ բան չեն մեր ժամանակակից կյանքում, ուստի դա չէ, որ զարմանալի թվաց ինձ Կ. Սարդարյանի «Երբ չսթափվենք...» ծավալուն հոդվածում, որն իր թիվ 46-ում տպագրել է «Հայքը»։ Երրորդ ուժը բացառելու եւ հարեւանների հետ լեզու գտնելու արդեն ծամծմված, բայց սկզբունքորեն համարյա անառարկելի միտքն էլ, որ հեղինակի տեսակետի մեկնակետն է, հազիվ թե դրդեր պատասխան հոդված գրել։ Տարակուսելին ինձ համար առավել հոդվածի պարտվողական, ողջակի կապիտուլյանտական ոգին է։ Ընդ որում, այդ ոգին ակնհայտորեն արտահայտիչն է ժողովրդի այն զանգվածի, որը մերթ ընդ մերթ ձեռնարկվում է քաղաքական ընդդիմախոսներին ընկճելու նպատակով եւ հմտորեն քողարկվում խոհեմության քարոզչության անվամբ։

Խուճապի զանգերը Կ. Սարդարյանը հնչեցնում է կարծես թե լիովին անկեղծ։

Տեղն է, անշուշտ, որ անեմ ասածս հաստատող մի քանի մեջբերում.

«Այս է եղել իմ առաջարկը միշտ եւ այսօր էլ խնդրելով դիմում եմ գնալ Բաքու։

...Գիտեմ նաեւ, որ ծանր են լինելու բանակցությունների արդյունքները։ Անչափ ծանր են լինելու։

...Առանց Ադրբեջանի հետ հարաբերությունները կարգավորելու չի լինի անկախ Հայաստան։

...Ուժ ունես, հարցերդ լուծիր, չունես՝ ոտքդ ցցիր վերմակիդ չափով։

...Անմիջապես Ադրբեջանի հետ բանակցություններ սկսելու փոխարեն, փորձեցինք գործը կարգավորել Ելցինի եւ Նազարբաեւի միջնորդությամբ»։

Չեմ կասկածում, որ մանավանդ ուղղաթիռի վթարից հետո Բաքվում առանձնահատուկ անհամբերությամբ են սպասում մեր պատվիրակությանը, բայց մինչեւ ճանապարհ ընկնելը լավ կլինի գոնե մեկ անգամ ինքներս մեզ հստակորեն պատասխանենք բանակցություններին անմիջականորեն առնչվող մի քանի հարցի.

1. Ի՞նչ պայմաններով է համաձայն Հայաստանը Արցախը թողնել Ադրբեջանի վերահսկողության տակ, եթե ընդունում է, որ այն «հարեւան հանրապետության» անբաժան մասն է։

2. Թիվ ո՞ր ուժն է Ռուսաստանը այս տարածաշրջանում։

3. Արդյոք Հայաստանն ու Ադրբեջանը առանձին-առանձին կամ էլ նույնիսկ միասին վերցրած՝ ի զորու՞ են բացառելու երրորդ ուժը։

4. Արդյոք Ադրբեջանը մեզ ընդառաջ գալու համար կցանկանա՞ բացառել երրորդ ուժը։

5. Ի՞նչ երաշխիքներ կան, որ Ադրբեջանի կամ առավել եւս Թուրքիայի հետ ձեռք բերված որեւէ տնտեսական թե քաղաքական համաձայնություն նրանք միակողմանիորեն չեն խախտի, երբ տարածաշրջանից վերացած լինի ռուսական ներկայությունը, հենց որ ստեղծվեն եղած պայմանագրերը իրենց օգտին փոխելու բարենպաստ հանգամանքներ։

6. Ինչպե՞ս է գնահատում տարածաշրջանի իրավիճակը Ադրբեջանն ինքը։

Առաջին հարցին, ըստ իս, միանշանակ կարելի է պատասխանել, որ մարդու այն նվազագույն իրավունքները, որոնց պահպանման պայմաններում մենք համաձայն ենք Ղարաբաղը հանձնել Ադրբեջանի տնօրինությանը, այսօրվա Ադրբեջանի համար ընդունելի չեն։ Այն պայմանները, որոնցով այսօրվա Ադրբեջանը ընդունելի կհամարի Ղարաբաղի հարցի լուծումը, մեզ համար կնշանակեն մարզի արագորեն հայաթափում։ Իրավես փոխզիջման որեւէ տարբերակ առայժմ կենսունակ չէ երաշխիքների բացակայության պատճառով, ըստ որում, թե մեկ, թե մյուս կողմից։

Երկրորդ հարցը թերեւս այժմ ամենաառանցքայինն ու բյուրոկրատական մտածողություններում խճճվածն է։ Նոր ժամանակներից ի վեր գոյացած ավանդույթով Ռուսաստանը հեշտ ու թեթեւ համարվել է երրորդ ուժ։ Երրորդ ուժ է համարվում մի լայնածավալ երկիր, որի մասն ես դու կազմել, կամ դեռեւս կազմում ես, որի բանակը հսկում թե կանխում է քո սահմանները, որի պահակակետերի գոյությունը Արցախի այս կամ այն գյուղի մերձակայքում հստակ ազդանշան է կողմերի համար տվյալ գյուղի անձեռնմխելիության մասին, որի մայրաքաղաքում որոշվում են մեր տնտեսական գները, մեր աշխատավարձի չափերը եւ այլն, եւ այլն։ Առավել արտառոց է Մոսկվան երրորդ ուժ համարելը այն նույն մարդկանց կողմից, ում մեսիական քարոզչության կողմից է ստեղծվել շատ դեպքերում արդարացի այն պատկերացումը, թե Սումգայիթի, Բաքվի, Արցախի մեծ ու փոքր շատ ողբերգությունների համար «կենտրոնն» է մեղավոր։ Մի քարոզչություն, որը մեղմել է հայերի ատելությունն ազերիների հանդեպ՝ որպես չարիքի ոչ թե աղբյուրի, այլ գործիքի եւ հասցրել այն աստիճանի, որ զոհի թշնամանքն է դահիճի կացնի հանդեպ։ Այնքան ժամանակ, քանի դեռ ոչ միայն մեզանից է կախված, որ ցանկանանք ու բացառենք Մոսկվային, այլեւ նա ինքը համաձայնի մեր գործերից «բացառվել», քանի դեռ նրա չեզոքությունից կամ միջամտությունից (հատկապես՝ զինված) ուժերի հարաբերակցությունը տարածաշրջանում կարող է էապես փոխվել հօգուտ կողմերից մեկի, Ռուսաստանին պետք է պատշաճ քաղաքական հարգանք մատուցել՝ համարելով նրան երկրորդ, վասպուրագույն դեպքում 2ա ուժ։ Ուզում եմ ճշտել, որ խոսքը բնավ ժողովրդավարական կամ բռնատիրական Ռուսաստանի մասին չէ, այլ՝ Ռուսաստանի պետության։

Հաջորդ կարեւոր պարագան այն է, որ Հայաստանն ու Ադրբեջանը ոչ միայն առանձին, այլեւ կատարյալ փոխըմբռնման դեպքում էլ նույնիսկ միասին զուրկ չկարողանան «երրորդ» ուժի դեմն առնել։ Բայց, ցավ ի սիրտ, ժամանակն է խոստովանել, որ այսպիսի հակադրությունը միայն տեսականորեն է հնարավոր, մինչդեռ շատ ավելի հավանական է, որ Ադրբեջանը մեր «խաթեր համար» չցանկանա Մոսկվան բացառել եւ բացի այդ ծանր գործը մեր վիզը ուսերին թողնելուց, փորձի նաեւ «երրորդ» ուժը մեր դեմ օգտագործել, ինչը բազմիցս արել է։ Եւ, ի վերջո, բանակցությունների ամենապարզ տեղն ու ամենամեծ վտանգն այն է, որ չկա որեւէ երաշխիք, թե Ադրբեջանը կամ մեկ այլ հարեւան պետություն չեն ոտնահարի մեզ համար նույնիսկ ի սկզբանե աննպաստ որեւէ համաձայնություն հանում էլ ավելի աննպաստ։ Ուստի խելոք մնալով, գլուխներս կախ ապրելու, բայց անկախ ու հանգիստ ապրելու այս եղանակը, ինձ թվում է, որ սոսկ պատրանք է։ (Այս առթիվ «Երբ չսթափվենք...» հոդվածից ծավալուն հղում չկատարեցի՝ համոզված լինելով, որ պարզ է, թե ինչու պետք է իրագործվեն պարոն Կտրիճ Սարդարյանի վերոհիշյալ առաջարկությունները՝ ի շահ անկախ պետականության, որի հետ հնարավոր չէ «համատեղել անհամատեղելին»՝ Ղարաբաղը)։

1985 թ. սկսած Խ. Միությունում տաբուների վերացման գործընթաց է տեղի ունենում։ Օգոստոսյան զինվորական հեղաշրջման տապալումից հետո այն զգալիորեն արագացավ։ Այսօր անհետացել են նոր տաբուներ, որոնց մասին հարկավոր է գլուխ ընկնել եւ առանց հապաղելու ձեռնարկել որոշակի գործողություններ, որոնք պահանջում են անել Հայաստանի կենսական շահերը (այդ թվում եւ տնտեսական շահերը)։ Ժելեզնովոդսկի պայմանագիրը ձախողվում է ոչ թե այն պատճառով, որ միջնորդներ կան այնտեղ ի դեմս Ռուսաստանի եւ Ղազախստանի, այլ որովհետեւ մեր կողմից բանակցությունների հիմքն է խախտում։ Մինչդեռ, այդ հիմքը ձեռք է բերվում այսօր Ղարաբաղում, երբ ազերիները, ՕՄՈՆականների կովազանությունից ծանծրացած, լքում են իրենց գյուղերը, որոնք այնուհետեւ ընկնում են մեր ազատամարտիկների վերահսկողության տակ։ Ժելեզնովոդսկի համաձայնությունը խեղճ փաստաթուղթ է, երբ այն օգտագործենք աշխարհի կամ նոր Միության խիղճը շարժելու համար, բայց ամենատարբեր գործողությունների հրաշալի ձեւն է, քանի որ բանակցություններին խոչընդոտողը (երբ որեւէ մեկը մեղավոր փնտրի) այսուհանդերձ ադրբեջանական կողմն է։ Հակառակորդի ֆետիշացումը նույնպես թույլի հոգեբանություն է։ (*«Ի հեճուկս մեզ, յուրաքանչյուր քաղաքական շրջադարձից շահած է դուրս գալիս Ադրբեջանը»*)։ Եկեք մի անգամ փոխենք Ադրբեջան ու Հայաստան բառերի տեղերը մեր տրտունջներում ու տեսնենք ինչ կստացվի։ Մասնավորապես, հոդվածի սկզբում մեջբերված Կ. Սարդարյանի տրտունջներում։

...Առանց Հայաստանի հետ հարաբերությունները կարգավորելու չի լինի անկախ Ադրբեջան։

... Անմիջապես Հայաստանի հետ բանակցություններ սկսելու փոխարեն փորձեցինք գործը կարգավորել Ելցինի եւ Նազարբաեւի միջնորդությամբ։

... Այսօր էլ խնդրելով՝ դիմում եմ գնալ Երեւան։

... Գիտեմ նաեւ, որ ծանր են լինելու բանակցությունների արդյունքները։ Անչափ ծանր են լինելու։

... Ուժ ունես՝ հարցերդ լուծիր, չունես՝ ոտքդ ցցիր վերմակիդ չափով։

Մի՞թե շատ անբնական են հնչում այս նախադասությունները։ Արդյոք Ադրբեջանը կարողացել ու չի՞ լուծել Արցախի հարցը։ Արդյոք եթե առավել եւս Թուրքիայի օգնությամբ կարողանա, նրան կկանգնեցնե՞ն այսօրվա պարտավորությունները։

Առաջարկությունների ու տրամաբանությունների այն փաթեթը, որ կա Սարդարյանի «Երբ չսթափվենք այսօր, դարը կփակենք այնպես, ինչպես սկսել ենք» վերնագրով հոդվածում, ողջամտության օրենքների համաձայն, պետք է որ շատ բարյացակամորեն ընդունվի Ադրբեջանում։ Որովհետեւ այն, ինչ Հայաստանը ստանում է արդյունքում, ոչ թե անկախություն է, այլ կախվածություն... Ադրբեջանից։ Իսկ երբ Ադրբեջանն ինքը մեծապես կախված է Մոսկվայից, մենք կհաջողացնենք դառնալ վերջինիս վասալի վասալը։

Բանակցությունները հիմնականում հաստատում են այն, ինչ ունես, իսկ ունենալու համար հարկավոր է նախ այն ձեռք բերել։ Այդ թվում եւ Հայաստանի երաշխավորված անկախությունը։

Վահրամ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

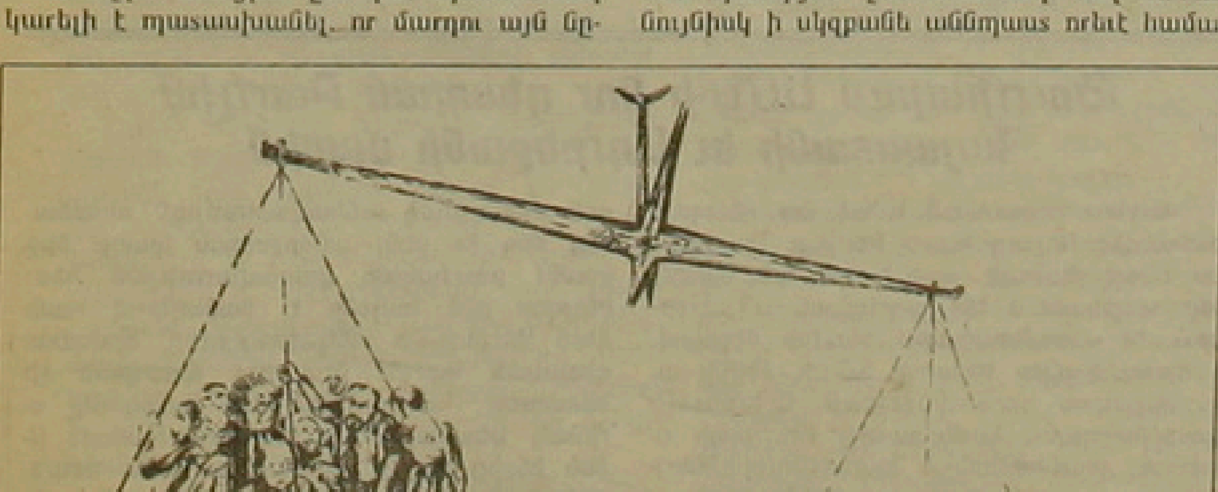

Ծաղրանկարը՝ Սուրեն ՊԱՐՈՆՅԱՆԻ

Աղետի գոտի. այսօր եւ վաղը

Ըստ միութենական ընդունված որոշումների, նախատեսված երկու տարվա ընթացքում հանձնվելիք մոտ 5.3 մլն. քառ. մետր բնակելի մակերեսից միայն այս տարվա վերջը կհանձնվի մոտ 2 մլն. քառ. մետր բնակելի մակերես։ 104000 տեղ դպրոցներից՝ մոտ 46 հազար տեղ, 35 հազար տեղ մանկապարտեզներից՝ 11 հազար տեղ, հիվանդանոցների 4820 տեղից՝ 1144 տեղ եւ այլն։ Այսինքն, ծրագիրն իրագործվում է մոտ 20 տոկոսով։ Շինարարական աշխատանքները անավարտ թողնելով՝ հեռացել են Բելոռուսի, Ուկրաինայի, Ղազախստանի, Էստոնիայի շինարարական կազմակերպությունները։

ՀՀ Նախարարների խորհրդի երկրաշարժի հարցերով զբաղվող բաժնի վարիչի տեղակալ ***Ռոբերտ ԲԱԼԱՅԱՆԸ*** *զրույցի ժամանակ մասնավորապես նշեց.*

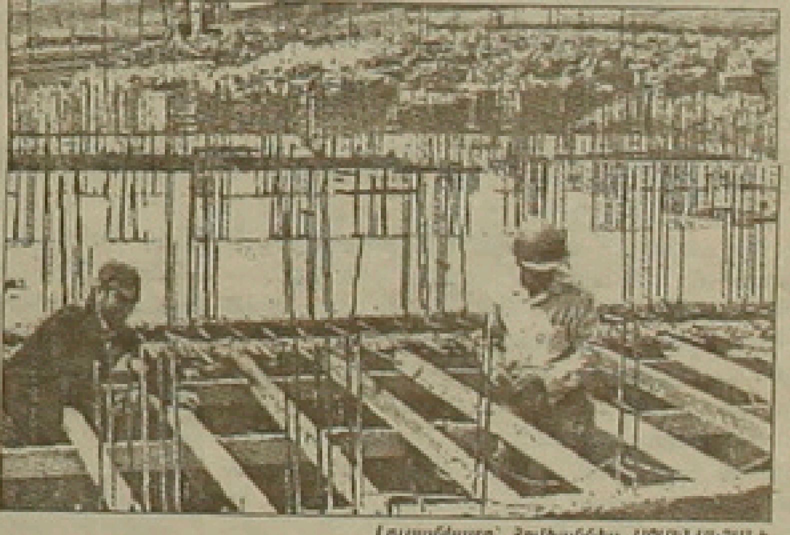

Լուսանկարը՝ Հովհաննես [illegible]

– Ինչպես հայտնի է, արդեն մեր հանրապետության կողմից մշակվել է աղետի գոտու վերականգնման ծրագիր, ըստ որի՝ մյուս հանրապետությունների օգնության դեպքում մենք կարող ենք ծրագրի իրագործումն ավարտել մինչեւ 1995 թվականը։ Իսկ միայն մեր ուժերի եւ պաշարների միջոցով այն կտեւի տասնյակ տարիներ։ Լավ է ընթանում արտասահմանյան շինարարների գործը. Կումայրիում հանձնվել է անգլիական դպրոց, գերմանական մանկապարտեզ, իտալական պոլիկլինիկա եւ այլն։ Ստեփանավանում գերմանական Կարմիր խաչի կողմից հանձնվել է մանկապարտեզ, իտալացիների կողմից՝ դպրոց եւ այլն։ Այդպիսի օբյեկտներ կան նաեւ Սպիտակում, Գուգարքում, Թալինում։ Այսօր հանրապետությունում արտասահմանյան շինարարական կազմակերպություններից աշխատում են Լեհաստանի, Ավստրիայի, ԱՄՆ-ի, ԳՖՀ-ի եւ Իտալիայի շինարարական կազմակերպությունները։ Իսկ միութենական հանրապետություններից՝ Ռուսաստանի, Վրաստանի, Լիտվայի, Լատվիայի, Մոլդովայի, Թուրքմենիայի եւ Տաջիկստանի շինարարները։ Այսօր 60 հազար շինարարներից 80 տոկոսը տեղացիներ են։

Այս տարի կտրուկ փոխվեց վիճակը։ Երբ առաջին շինարարական կազմակերպությունները աշխատում էին իրենց նյութատեխնիկական պաշարների եւ ֆինանսների հաշվին, այս տարի կենտրոնացվել է այդ բոլորը. մեզ հատկացվել են մոտ մեկուկես մլրդ. ռուբլի գումար եւ նյութատեխնիկական պաշարներ։ Բացի այդ, Ռուսաստանը մոտ 400 մլն. ռուբլու վարկ է տվել եւ 230 մլն. ռուբլի ուղղակի օգնություն Սպիտակի, Գուգարքի եւ Ստեփանավանի գյուղերը վերականգնելու նպատակով։ Իսկ 1992 թվականի աշխատանքները շարունակելու համար Ռուսաստանը տրամադրել է 500 մլն. ռուբլու վարկ։ Ըստ մեր հանրապետության մշակած ծրագրի, եթե լուծվեն ֆինանսավորման հարցերը եւ եթե ստեղծվի միջհանրապետական ֆոնդ, որտեղից մեզ գումարներ հատկացվեն, մենք կարող ենք ամեն տարի մոտ 5 մլրդ. ռուբլի իրացնել աղետի գոտում։ Իսկ եթե այս հարցը չլուծվի՝ մեր ֆինանսների եւ պաշարների վիճակը շատ ծանր է։ Մենք կարող ենք տարեկան ամենաշատը 1 մլրդ. ռուբլի տրամադրել, գումարած արտասահմանյան օգնությունը։ Ուստի, գտնում եմ, որ շատ անհրաժեշտ է մեր ներկայությունը միութենական կառույցներում։

Գայանե ԱԶՐՈՒՄՅԱՆ

Հրթիռակոծությունը չի դադարում

Դեկտեմբերի 5-ին Ստեփանակերտ քաղաքում ժամը 2-ին զոհված հայորդիների թաղումից անմիջապես հետո փոխհրաձգություն է սկսվել ադրբեջանական Կրկժան թաղամասի եւ հայկական կողմի միջեւ։ Իսկ լույս 6-ի գիշերը Ստեփանակերտը նորից հրթիռակոծվել է Շուշիի կողմից։ Ավերվել է 2 տուն։ Զոհեր չկան։ Հայաստանի Հանրապետության հատուկ տնտեսական ծրագրերի պետական կոմիտեի եւ Անդրկովկասյան զինվորական մարմինների համատեղ ջանքերով աշխատանքներ են տարվում Ստեփանակերտը հացամթերքներով ապահովելու։ Սակայն, թռիչքները մի շաբաթից ավելի ձգձգվում են։

Դեկտեմբերի 6-ի գիշերը, ժամը 03:00-03:30 փոխհրաձգություն է տեղի ունեցել Ամիրանլար գյուղում տեղակայված ՕՄՈՆականների եւ Մարտունի քաղաքի պաշտպանական ջոկատների միջեւ։ Ընդ որում, ՕՄՈՆականներին օգնում էին Ամիրանլարում գտնվող ներքին զորքերի ստորաբաժանումները։ Զոհեր չկան։ ■

digitised by A.R.A.R.@

Թուրքական «Ալարկո Հոլդինգ»-ի նախագահը բացում է փակագծերը

Ինչպես գրել էինք «Ազգ»-ի նոյեմբեր 16-ի համարում, նոյեմբեր 11-ին Երեւան էր ժամանել թուրքական «Alarko Holding» բաժնետիրական ընկերության միավորման տնօրեն Իցհակ Ալաթոնը: Վերադառնալուց հետո Ստամբուլում նրան հանդիպեց եւ զրուցեց «Մարմարայի» աշխատակից Գեւորգ ՀԱԿՈԲՅԱՆԸ: Այն ներկայացնում ենք վերատպությամբ, սակայն առայժմ ձեռնպահ մնալով որեւէ մեկնաբանություն անելուց: Հարցազրույցը լույս է տեսնում կրճատումներով:

ՀԱՐՑՈՒՄ.- Մեծայարգ Ի. Ալաթոն, թուրք մամուլին մէջ յաճախ կը հանդիպինք ձեր անունին, իբրեւ մէկը, որ յանձն առած է գործառութիւններ կատարել Հայաստանի հետ: Կ'ուզենք գիտնալ, թէ ի՞նչպէս ծնունդ առած է Հրայր Յովնանեանի հետ ձեր գործակցութիւնը՝ Հայաստանի մէջ շէնքեր կառուցելու կապակցութեամբ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.- Մեր ընկերութիւնը 6-7 տարիէ ի վեր Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ շինարարական աշխատանքներ յանձն առած է: Այս ժամանակամիջոցի ընթացքին մեր կնքած համաձայնութիւնները բաւական գոհացուցիչ եղան, ու 2-3 գործարաններ կառուցեցինք ու յանձնեցինք: Ըսել պէտք է, որ այս բոլոր գործերը բաւական դժուար պայմաններու մէջ իրագործուեցան: Արդէն մենք ոչ թէ դիւրին, այլ դժուար գործերու մարդիկն ենք, այսինքն բարդ գործերը գիտակցող մարդ ենք: Այս իսկ պատճառաւ յաճախ յարաբերութեան մէջ ենք Խորհրդային Միութեան տնտեսական մակարդակի պաշտօնատարներու հետ: Մոսկուայի պաշտօնական յանձնախումբերու կամ տնօրէնութիւններու կազմերուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք հայ պաշտօնատարներու, որոնք կարեւոր մակարդակներու վրայ կը գտնուին: Օրինակ, Հրանտ Գրիգորեան անունով տարեց, բայց առոյգ անձ մը կայ Բարեշինութեան նախարարութեան կազմին մէջ: Գրիգորեան բազմակողմանի կարողութիւններով օժտուած բացառիկ անձ մըն է: Կրնամ ըսել, թէ Արեւմուտքի մէջ անգամ այս մակարդակի վրայ գտնուող մէկուն դժուար է հանդիպիլ: Ես կեանքիս մէջ շատ քիչ անգամ հանդիպած եմ այսպիսի մէկուն:

Կան նաեւ հայազգի գործատէրեր, որոնք Խորհրդային Միութեան մէջ ծնած ըլլալով՝ այժմ գաղթած են Եւրոպա, բայց իրենք ներկայիս եւս առեւտրական կապեր ունին Մոսկուայի հետ: Այս դիրքին վրայ գտնուող Մարկ Կլաբին անունով գործարար մը կայ, որուն հետ շատ լաւ բարեկամներ եղած ենք: Մարկ Կլաբին միաժամանակ մտերիմ բարեկամն է Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի:

Մարկ Կլաբին քանի մը ամիս առաջ ուզեց, որ ժամադրութիւն մը առնուի, որպէսզի հանդիպում մը ունենամ նախագահին հետ: Կը կարծեմ թէ այս առաջարկը Հայաստանի կողմէ եկած է: Այս առաջարկին դիմաց, ուզեցի թուրք պետական շրջանակներու կարծիքը շօշափել: Նամակով մը դիմեցի Արտաքին Նախարարութեան:

Պատասխան նամակը, որ կը կրէր Արտաքին գործոց նախարար Սաֆա Գիրայի ստորագրութիւնը, խրախուսեց զիս: Որոշեցի Մոսկուա երթալ ու տեսակցիլ նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հետ: Այնպէս ծրագրուած էր, որ կիրակի գիշեր պիտի ճաշէինք նախագահին հետ: Երբ Մոսկուա հասայ, տեղեկացայ թէ նախագահը անակնկալօրէն Երեւան վերադարձած էր, կարգ մը խառնակ կացութիւնները կանխելու համար:

Յաջորդ առաւօտ ծանօթացայ Վարդգէս Արծրունիի («Մոսինստրոյ»-ի արտտնտմիավորման պետ) եւ Ռէմիր Բուռնազեանի (Մոսկվայում Հայաստանի մշտական փոխներկայացուցիչ.-խմբ.) հետ: Այս տեսակցութեան ընթացքին Արծրունի եւ Բուռնազեան կարեւորութեամբ կանգ առին փոխադարձ առեւտուրի բարիքներու վրայ: Տնտեսական փոխադարձ շահերու վրայ հիմնուելով, անոնք յայտնեցին, թէ Հայաստանի Մարգարա-Ալիջան սահմանային դռնէն կարելի է Միջին Ասիոյ հանրապետութիւններու ապրանքները Թուրքիայի վրայով Տրապիզոնի նաւահանգիստը փոխադրել եւ Տրապիզոնի մէջ հաստատել Հայաստանի համար յատուկ ազատ գօտի մը:

Նոյն օրը այցելեցի նաեւ Թուրքիոյ Մոսկուայի աւագ դեսպան Վոլքան Վուրալին: Յարգելի դեսպանին հետ մեր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին պարզեցի իմ տպաւորութիւնները՝ այս նիւթին շուրջ: Ինքն ալ այս տեսակցութեան օգտակարութեան մասին համակարծիք եղաւ ինծի եւ իր տպաւորութիւնները տեղեկագրով մը Անգարա փոխանցեց:

Հոկտեմբերին, Թուրքիոյ արտաքին տնտեսական կապերու խորհուրդի ժողովը տեղի պիտի ունենար Նիւ Եորքի Մարիոթ Մարքի պանդոկին մէջ: Այս ժողովին մէջ ես պիտի արտայայտուէի թուրք-սովետ փոխադարձ գործի կարելիութիւններուն մասին:

Նախքան Ամերիկա ճամբորդելս, Ստամբուլի ամերիկեան հիւպատոսարանի տան մէջ ճաշկերոյթի մը ներկայ գտնուեցայ: Այս ճաշկերոյթի ընթացքին, հանդիպում մը ունեցայ Մարկ Գրոսմանի հետ, որ դեսպանատան երկրորդ կարեւոր անձը կը հանդիսանար: Այս առթիւ խօսեցայ իրեն, իմ Մոսկուայի մէջ կատարած շփումներու մասին: Մարկ Գրոսման շատ հետաքրքրական գըտաւ այս նիւթը եւ ըսաւ. «Թէեւ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի յարաբերութիւնները կարելի է՛ զարգացնել առեւտրական ճամբով»:

Յաջորդ օրը, նախքան Ամերիկա մեկնիլս Մարկ Գրոսման հեռաձայնով յայտնեց թէ Ամերիկայի հայ համայնքի կարկառուն դէմքերէն գործատէր ու նաեւ Հայկական համագումարի նախագահ Հրայր Յովնանեան Նիւ Եորքի մէջ տեսակցիլ կը փափաքի ինծի հետ:

29 հոկտեմբերին, Նիւ Եորքի մէջ ծանօթացայ Վան Գրիգորեանի (Հայկական համագումարի իրաւագիտական պատասխանատու) հետ: 1 նոյեմբեր, ուրբաթ, Գրիգորեան եկաւ ու զիս առաջնորդեց Յովնանեանի բնակարանը: Կը յուսամ, թէ առաջին թուրքն էի, որ այդ տան մէջ կ'ընդունուէի: Մեր տեսակցութիւնը սկսաւ շատ ոգեւոր մթնոլորտի մէջ, ու շարունակուեցաւ շուրջ երկու ժամ: Աւելի ետք յայտնի դարձաւ, թէ մեր այս հանդիպումը ծրագրուած էր Ամերիկայի ու Հայաստանի պատասխանատուներուն կողմէ:

Հրաժեշտի ժամը հասած էր: Յովնանեան բաժնուելէ առաջ ըսաւ. «Յովսոն-Ալարկո անունով ընկերութիւն մը հիմնենք կէս առ կէս շահաբաժինով եւ Ամերիկայէն դրամագլուխ տանինք Հայաստան, դուն ալ ճարտարապետներ ու գործաւորներ ղրկէ Հայաստան ու երկրաշարժէն վնասուած ժողովուրդին օժանդակած ըլլանք»: Շատ լաւ՝ ըսի: Արդէն, իբրեւ գործի մարդ, իմ նպատակս ալ այսպիսի գործ մը ստեղծել էր: Անշուշտ, որ մեր այս ծրագրին գլխաւորագոյն, կարեւոր քայլը պիտի ըլլար Տրապիզոնի նաւահանգիստին մէջ ազատ գօտի մը ստեղծել ու Հայաստանէն Միջին Ասիոյ ճամբան Հայաստանի վրայով Սեւ ծով կապել: Ուրեմն, մենք գլխաւորաբար երկու նպատակներ ունէինք, առաջինն էր վերոյիշեալ ձեռնարկը իրականացնել, իսկ երկրորդն էր Հայաստանի մէջ նոր շէնքեր կառուցել:

Մեր հանդիպման յաջորդող օրերուն հետաքրքրական դէպք մը պատահեցաւ: Գրիգորեան ուզեց, որ միասին ճաշենք պանդոկի ճաշարանին մէջ: Նոյն այդ պանդոկին մէջ էր, որ կը գումարուէր Թուրքիոյ Արտաքին տնտեսական կապերու խորհուրդի համագումարը: Բայց չէի գիտեր, թէ թուրքերու եւ հայերու միջեւ քաղաքական վէճերը այսքան սուր հանգամանքներու հասած էին: Երբ Գրիգորեանի հետ ժողովասրահ մտանք, տեսանք թէ հոն էին Ամերիկայի նախկին աւագ դեսպան Մորթըն Աբրամովիչ, Նիւզէթ Քանդէմիր (Թուրքիոյ Ամերիկայի դեսպան) եւ ուրիշներ: Անոնք, երբ տեսան, որ Գրիգորեան կ'ընկերանայ ինծի, դէմքի ծամածռութիւն մը ունեցան, այլայլեցան եւ ըսին. «Այս թուրքի թշնամին հոս ի՞նչ գործ ունի»: Ըսի, թէ «Թուրքի թշնամի կրնայ ըլլալ, բայց հիմա ինծի հետ ճաշել փափաքեցաւ, ես ալ ընդունեցի: Այնպէս, որ ան իմ հրաւիրեալս է»: Քանդէմիր միջամտեց ու ըսաւ. «Այս մարդը մէկն է, որ շարունակ կռիւ կը յարուցանէ մեզի հետ»: Ես ալ պատասխանեցի, թէ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը կը հաւատայ այս հանդիպումներու օգտակարութեան: «Կը յուսամ, թէ դուք ալ նոյն համոզումը ունիք» ըսի: «Մենք ալ կը փափաքինք այս բարեկամութիւնը հաստատել», պատասխանեց Նիւզէթ Քանդէմիր: Համագումարի ընթացքին, վարչապետի օգնական Էքրէմ Փաքտէմիրլի արտայայտուեցաւ Արտաքին տնտեսական կապերու մասին: Աւելի վերջը Աբրամովիչ մօտեցաւ ինծի եւ առաջարկեց, որ ինք կ'ուզէ մասնաւոր տեսութիւն մը ունենալ Գրիգորեանի հետ: Անկիւն մը անցանք ու սկսանք խօսակցիլ: Այս խօսակցութիւնը տեւեց շուրջ մէկ ժամ: Ինչպէս գիտէք, Աբրամովիչ մէկն է, որ մեծ յաջողութիւն ձեռք բերած էր 24 Ապրիլի ցեղասպանութեան օրինագիծը ամերիկեան Կոնգրէսի մէջ մերժուելու ձեռնարկին մէջ: Շնորհիւ իրեն, այդ օրինագիծը չվաւերացուեցաւ Կոնգրէսի մէջ: Մեր խօսակցութեան ընթացքին ես այն համոզումը ունեցայ, որ անոնք այլեւս պիտի չհրահրէին 24 Ապրիլը: Այսինքն այն տպաւորութիւնն ունեցայ, թէ հայեր համոզուած են, թէ այսուհետեւ 24 Ապրիլի ցեղասպանութեան օրը Կոնգրէսի մօտ վաւերացնելու իրենց ձեռնարկները պիտի չնպաստեն Հայաստանին: Ընդհակառակը, այսպիսի ձեռնարկի մը իրականացումը պիտի վնասէ Հայաստանի շահերուն:

Գրիգորեան յանկարծ ըսաւ. «Ասիկա շատ կարեւոր որոշում մըն է: Այսպիսի որոշում մեր ժողովուրդին բացատրել շատ դժուար է: Որովհետեւ մեր ժողովուրդը 70 տարիներէ ի վեր ա՛յդ զգացումներով շաղուած է: Այս հոգեբանութիւնը մէկ օրէն միւսը կարելի չէ փոփոխութեան ենթարկել: Մեր ձեռքը չէ այդ բանը: Եթէ այդպիսի բան մը յայտարարենք, մեզ պաշտօնանկ կ'ընեն: Յարմարագոյն առիթին պէտք է սպասենք»: Այդ միջոցին մեր մօտ կը գտնուէր *Թէքֆէն* ընկերութեան պատասխանատու՝ Նիհաթ Գէօքեիղիթ: Ան Գրիգորեանին դառնալով՝ հարց տուաւ. «Դուք Ալաթոնի հետ Սովետական Միութեան կամ Հայաստանի հետ շինարարական գործերը կը ծրագրէք: Այսինքն թրքական ընկերութիւնները Հայաստան պիտի երթան ու դուք 24 Ապրիլէն պիտի հրաժարի՞ք: Այդ զգացումէն բոլորովին պիտի ձերբազատի՞ք»: Գրիգորեան Գէօքեիղիթի իբրեւ պատասխան՝ հետեւեալը ըսաւ. «Պիտի չմոռնանք դէպքերը, բայց մէկ կողմ պիտի դնենք զանոնք»: Շատ հետաքրքրական էր Գրիգորեանի պատասխանը: Ինծի համար չափազանց հասկնալի էր իր հոգեբանութիւնը: Բայց, պէտք է ըսեմ, որ մեր այս հանդիպումները դրական արդիւնք տուին: Ես Յովնանեանը Ստամբուլ հրաւիրեցի: Յովնանեան պահ մը վարանեցաւ, յետոյ հարցուց՝ կասկածելով. «Ես ինքզինքս Ստամբուլի մէջ ապահով կրնա՞մ զգալ»: «Ապահով եղի՛ր, դուն իմ հիւրս ես, այդպիսի բաներ այլեւս վերջ գտած են», ըսի:

Ամերիկայէն վերադարձիս հաջորդ օրը, Մոսկուայէն թելեքս մը ստացայ: Հայաստանէն յատուկ պատուիրակութիւն մը Ստամբուլ պիտի ժամանէր: Ճշմարիտը ըսելու համար չէի սպասեր, որ հայ պատուիրակութիւնը այսքան շուտ որոշում տար Թուրքիա այցելելու մասին:

7 նոյեմբեր, հինգշաբթի, որպէս մեր հիւրերը, Ստամբուլ ժամանեցին Վարդգէս Արծրունի, Եուրի Մխիթարեան (Հայաստանի Արտաքին տնտեսական կապերու եւ շինարարական գործերու պատասխանատու), եւ իբրեւ միջնորդ՝ Մարկ Կլաբին: Նոյն իրիկունը Յովնանեան Ամերիկայէն հեռաձայնով տեսակցեցաւ ինծի, նաեւ՝ Արծրունիի հետ: Յովնանեան փափաքեցաւ շուտով Ստամբուլ գալ: Բայց պիտի ուշանար, քանի որ մենք ծրագրած էինք գործադրութեան դնել մեր բոլոր ծրագիրները: Յաջորդ օր, Անգարայի մէջ ընդունուեցանք փոխվարչապետ Էքրէմ Փաքտէմիրլիի կողմէ:

Վարչապետ Մեսուտ Յըլմազ այդ օրերուն ՆԱՏՕ-ի ժողովներուն մասնակցելու նպատակով Հռոմ կը գտնուէր:

Պէտք է ըսել, որ Փաքտէմիրլի խիստ սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուաւ մեզի եւ մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ: Ան հրահանգներ տուաւ Տրապիզոնի, Էրզրումի ու Կարսի կուսակալներուն, որպէսզի անոնք նախքան մեր այցելութիւնը կարգադրութիւններ կատարեն: Ան մէկն էր, որ կը հաւատար, թէ մեր ծրագիրները օգտակար պիտի ըլլային: Այս մասին Փաքտէմիրլի յայտնեց նաեւ իր գաղափարները:

Անգարայէն մեզի միացան նաեւ *Սպար 1* հեռատեսիլի երկու օպերատորներ: Տրապիզոնի մէջ ուսումնասիրեցինք նաւահանգիստի դիրքը: Նաւահանգիստի տնօրէնը լայն բացատրութիւններ տուաւ մեզի, իրագործելի ազատ գօտիի մասին: Կլաբին եւս այս նաւահանգիստը յարմար նկատեց մեր ձեռնարկին համար:

Կարսի մուտքին մեզ դիմաւորելու եկած էր կուսակալը, ընկերակցութեամբ իր հետեւորդներուն: Կուսակալատուն մեր այցելութենէն վերջ, Վարդգէս Արծրունի նամակատունէն հեռաձայնային խօսակցութիւն մը ունեցաւ Հայաստանի հետ:

Ան փափաքեցաւ, որ Հայաստանի մէջ պատուիրակութիւն մը դիմաւորէ մեզ:

Կարսի մէջ մենք այցելեցինք տեղւոյն երբեմնի Հայոց եկեղեցին եւ այլ տեսարժան վայրեր: Երեկոյեան, Իգդիր հասած էինք արդէն ու կը գտնուէինք Ալիջան-Մարգարա սահմանային դրան առջեւ:

Երբ Հայաստանի սահմանը մտանք, տեսանք որ բազմաթիւ պաշտօնատարներ չայկաներով դիմաւորելու եկած էին մեզ: Ճամբայ ելանք դէպի Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երեւան: Առաջնորդուեցանք վարչապետարանի յատուկ ապարանքը: Մեզ բացառիկ պատիւներով հիւրասիրեցին: Յաջորդ օր, խորհրդարանին մէջ ներկայ գտնուեցանք Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի երդման արարողութեան:

Երկուշաբթի ընդունուեցանք Հայաստանի վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի կողմէ, Վարչապետարանի շէնքին մէջ: Տեսակցութեան ընթացքին Բագրատեան Թուրքիոյ վարչապետ Դեմիրէլին ուղղեալ բարի կամեցողութեան նամակ մը յանձնեց ինծի:

Այդ նամակը հետեւեալն էր.

«Յարգելի Պարոն Վարչապետ.

Օգտվելով առիթից, խնդրում եմ ընդունել իմ անկեղծ շնորհավորանքները եւ լավագույն մաղթանքները՝ վարչապետի բարձր պաշտոնին Ձեր ընտրության առթիվ: Հուսով եմ, որ այսուհետեւ կը զարգանա համագործակցությունը մեր երկրների միջեւ:

Կ'ուզենայի խորը բավարարություն արտայայտել «Ալարկո» Ֆիրմայի նախագահ պարոն Ալաթոնի հետ Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցիչ պարոն Արծրունու հանդիպման արդյունքների կապակցությամբ, որոնց Անկարայում սիրալիր ընդունեց պետական նախարար Էքրեմ Փաքտեմիրլին:

Մեր ներկայացուցիչների Թուրքիա կատարած այցի հիմնական նպատակն էր որոշել Հայաստանի, Միջին Ասիայի ու միւս տարածաշրջանների ազատ առեւտրի գոտի՝ Տրապիզոն նավահանգիստ, Մարգարա-Ալիջան սահմանային կետով բեռնափոխադրումների կազմակերպման նախագծի կենսագործման հնարավորությունները: Կարծում ենք, որ այս նախագծի իրականացումը, անշուշտ, կը նպաստի մեր երկրների միջեւ առեւտրատնտեսական փոխշահավետ կապերի հաստատմանը:

Ես համոզված եմ Ձեր սիրալիր օգնությանը Մարգարա-Ալիջան սահմանային կետի բացման հարցում:

Օգտվելով առիթից, պարոն վարչապետ, ցանկանում եմ Ձեր միջոցով հայ ժողովրդի լավագույն ցանկությունները հաղորդել Թուրքիայի ժողովրդին՝ հետագայ յառաջադիմության ու բարգավաճման գործում:

Խորին Յարգանքով՝

Հ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ»

Դժբախտաբար, դարձեալ կարելի չեղաւ հանդիպում մը ունենալ Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հետ, քանի որ այդ իրիկունն իսկ ան մեկնեցաւ Մոսկուա եւ հոնկէ անցաւ Ամերիկա:

ՀԱՐՑՈՒՄ.- Հայաստանի հետ ձեր շփումներուն վրայ հիմնուելով, ի՞նչ կրնաք ըսել Հայաստանի Հանրապետութեան պետական ընդհանուր քաղաքականութեան մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.- Հայաստանի այժմու ղեկավարները շատ առողջ քաղաքականութիւն մը կը մշակեն: Կ'ուզեմ ըսել, թէ այդ քաղաքականութիւնը օդին մէջ չի մնար, ընդհակառակը ամրապէս հողին կառչած է: Մանաւանդ Հայաստանի Թուրքիոյ նկատմամբ որդեգրած քաղաքականութիւնը հաստատուած է փոխադարձ շահերու հիման վրայ: Արդէն Հայաստանի եւ Թուրքիոյ շահերը զուգահեռ կ'ընթանան:

Օրինակ՝ *Սպար 1* հեռատեսիլի պատասխանատուն վարչապետ Հրանդ Բագրատեանին հարց տուաւ. «Մեզ Հայաստան հրաւիրեցիք, մենք ալ սիրով եկանք: Բարեկամական տեսակցութիւն կ'ունենանք: Միւս կողմէ Տրապիզոնի մէջ ազատ գօտի մը ստեղծելու ձեռնարկը խնդրոյ առարկայ է: Այս գործակցութեան իբրեւ արդիւնք, կրնա՞ք մեզի ըսել, թէ անցեալը պիտի մոռնաք, այսինքն 24 Ապրիլի ցեղասպանութեան օրը յիշատակել պիտի հրաժարի՞ք»: Վարչապետը պատասխանեց. «Մենք իբրեւ Հայաստանի Հանրապետութիւն որդեգրած ենք շատ յստակ ու բարեացակամ, քաղաքակիրթ, շինարար, փոխադարձ շահերու վրայ հիմնուած՝ առողջ քաղաքականութիւն մը: Այսինքն տրամադրուած ենք դրական կերպով: Եւ սակայն մեզի պէտք չէ վերագրել բոլոր այն ծայրայեղութիւնները, որոնք կը կատարուին աշխարհի չորս ծագին մէջ գտնուած հայ բեկորներու, գաղութներու կամ կազմակերպութիւններու կողմէ: Մենք իրենց հետ ֆիզիքական կապ չունինք: Մենք պիտի սպասենք, որ անոնք հասկնան մեր հոգեբանութիւնը»: Շատ խելացիօրէն տրուած պատասխան մըն էր այս: ■

Թուրքիայում ԱՄՆ-ի նոր դեսպանը Բարքլին Հայաստանի եւ Ադրբեջանի մասին

Վերջերս Անկարայում ԱՄՆ-ի նոր դեսպան նշանակվեց Ռիչարդ Կլարկ Բերքլեյը: Նա հանդես եկավ մամուլի ասուլիսում, որի մասին մենք տեղեկանում ենք թուրքական «Հյուրրիյեթ» եւ «Ջումհուրիյեթ» թերթերի միջոցով, եւ պատասխանեց Կիպրոսի խնդրի, PKK-ի ահաբեկչական գործունեության, Արեւմուտքի պաշտպանության համակարգից Թուրքիայի օտարման, թուրք-հունական հարաբերությունների վերաբերյալ լրագրողների հարցերին: Դեսպան Բերքլեյին ուղղված հարցերի մեջ մեզ համար մեծ հետաքրքրություն է պարունակում հետեւյալ հարցը. «Վաշինգտոնն ինչպե՞ս է վերաբերում Թուրքիայի կողմից Ադրբեջանի անկախության ճանաչմանը եւ ի՞նչ է մտածում Հայաստանի առնչությամբ»: Պատասխանելով հարցին, դեսպանն ասաց. «Նախ ասեմ, որ Թուրքիայի կողմից Ադրբեջանի անկախության ճանաչումը անհանգստություն պատճառեց մեզ եւ մենք անմիջապես կապի մեջ մտանք թուրքական կառավարության հետ: Ինչպես ինձ հայտնի է, ճանաչելով հանդերձ Ադրբեջանի անկախությունը, դիվանագիտական կապեր նրա հետ Թուրքիան չի հաստատել: Կարծում եմ, այս մոտեցումը օրինակ կծառայի այլ երկրների համար: Ամեն ինչից առաջ անհրաժեշտ է, որ ճշգրտվեն կենտրոնի ու ինքնիշխան հանրապետությունների փոխհարաբերությունները: Ինչ վերաբերում է Հայաստանին, ապա մենք դեռ նրա անկախությունը չենք ճանաչել, որովհետեւ ուզում ենք իմանալ, թե առաջիկայում ինչպիսի՞ տեղաշարժեր տեղի կունենան Մոսկվայում: Հավելյալ դժվարություններ առաջացնել կենտրոնի համար պարզապես չենք ցանկանում»: ■

digitised by A.R.A.R.@

ԽՍՀՄ-ում մենք բավարար նախագծեր չունենք

Վերականգնման ու զարգացման եվրոպական բանկի բացումից յոթ ամիս անց դրա նախագահ ժակ Աթալին հարցազրույց ունեցավ Le Point հանդեսի թղթակցի հետ:

Le Point.- **Դուք ինչպե՞ս եք գնահատում ԽՍՀՄ-ի ներկա զարգացումը:**

ժակ Աթալի.- Խորհրդային Միությունը որպես իրավաքաղաքական ամբողջություն դեռեւս գոյություն ունի: Որպես տնտեսական ու քաղաքական ամբողջություն այն այլեւս չկա: Արեւմուտքի եւ ամբողջ աշխարհի խաղաղության շահերը պահանջում են կայունացնել այդ զարգացումը (որն ինձ անխուսափելի է թվում) բազմաթիվ ինքնիշխան երկրների ստեղծմամբ: ԽՍՀՄ-ում մնացող միակ իրողություններն են պարտքը եւ միջուկային զենքը: Ես կողմնակից եմ, որ թե մեկը եւ թե մյուսը կենտրոնացվեն պատասխանատու անձանց ձեռքին: Պարտքը պետք է կիսվի, իսկ զենքը, բնականաբար, ոչ:

– Կենտրոնի արագացող քայքայումը մասնավոր դժվարություններ ստեղծո՞ւմ է արդյոք Ձեր բանկի համար:

– Միության պառակտումը ոչինչ չի փոխում, քանզի մենք աշխատում էինք հանրապետությունների, ասենք Ուկրաինայի եւ Ղազախստանի հետ, կամ քաղաքների՝ Մոսկվայի, Սանկտ Պետերբուրգի հետ: Եվրոպական բանկի կանոնադրության մեջ գրված է, որ կարելի է աշխատել յուրաքանչյուր առանձին

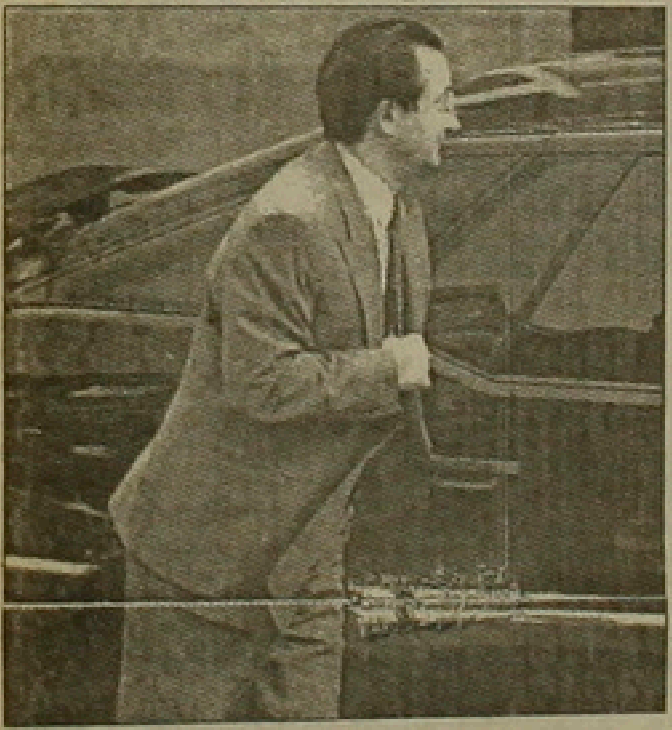

հանրապետության հետ: Եկող տարի բոլոր հանրապետություններին տեխնիկապես աջակցելու համար մենք 40 միլիոն դոլլար կծախսենք վերապատրաստման, կազմակերպման եւ մասնավորեցման բնագավառներում:

– Ձեր կանոնադրության մեջ ԽՍՀՄ-ին անմիջական վարկերի խիստ վերապահումները արդյոք չե՞ն սահմանափակում Ձեր գործունեության ոլորտը:

–Այո: Իհարկե, մենք կարող ենք տեխնիկական անվճար օգնություն ցույց տալ, ինչպիսին է բանկային դպրոցի ստեղծումը կամ համալսարաններում արտադրավարության (մենեջմենտի) դասընթացների կազմակերպումը: Մենք նաեւ հանրապետություններին եւ քաղաքներին օգնում ենք կազմավորելու իրենց հաստատությունները: Սակայն մեր երկարատեւ ներդրումների գումարները չնչին են, համենայնդեպս, երեք տարվա համար: Ի դեպ, մենք այսօր բավարար նախագծեր չունենք մեր միջոցների համեմատ:

– Դուք ի՞նչ կարծիքի եք ներկայումս ԽՍՀՄ-ում կատարվող տարբեր փոխակերպումների վերաբերյալ:

– Կոնկրետ գործեր են արվում այնտեղ, որտեղ կա իշխանություն, այսինքն՝ Մոսկվա, Պետերբուրգ քաղաքներում, Ուկրաինայում, որտեղ բարեփոխումները իրագործվում են եւ առաջ ընթանում: Մեծ վտանգը այն է, որ կարող է սեւուկայական տնտեսություն հաստատվել նախկին նոմենկլատուրայից կազմված մաֆիայի գլխավորությամբ: Դա կլինի մի տեսակ կապիտալիզմ-բանդիտիզմ: Այս առումով Արեւմուտքի խոշոր ձեռնարկությունները այնտեղ գնալու պատճառ չեն ունենա, քանզի դա անչափ վտանգավոր կլիներ: Ահա թե ինչու շեշտը դնում եմ իրավաքաղաքական եւ բանկային հաստատությունների ստեղծման վրա:

Ռուսաստանի,՝ Ուկրաինայի կամ մյուս հանրապետությունների իշխանությունները դա լավ են գիտակցում: Մենք ունենք նաեւ երկու հիմնարար գերատեսչություն, դրանք գյուղմթերքների եւ նավթամթերքների հետ կապված դժվարություններն են: Չպետք է մոռանալ, որ Ռուսաստանը աղքատ երկիր չէ: Հավաստի ուսումնասիրությունների համաձայն, գյուղամթերքների բաշխման համակարգի բարեփոխումից հետո ամբողջ ԽՍՀՄ-ը կկարողանա տարեկան ընտանալ 20 միլիարդ դոլլարի գյուղամթերքների ավելցուկ, իսկ երբ վերափոխվի նավթի արդյունահանումը, ԽՍՀՄ-ը կկարողանա տարեկան ստանալ 100 միլիարդ դոլլարի նավթային ավելցուկ:

– Պե՞տք է արդյոք Եվրոպական միավորումը ընդլայնել, ներառելով Արեւելյան Եվրոպայի երկրները:

– Տակտիկայի մասին խոսելուց առաջ ես նկատի ունեմ հայեցակետը:

Վերջինս այն է, որ Եվրոպան պետք է ունենա մայրցամաքային ընդհանուր շուկա, 40 երկրից բաղկացած ընդհանուր շուկա: Հարցն այն է, թե մայրցամաքային այդ ընդհանուր շուկան կստեղծվի երկիր առ երկիր ընդհանուր շուկայի ընդլայնումո՞վ, թե՞ դա կլինի մի նոր կառուցվածք: Երկուսն էլ հնարավոր են: Ես կարծում եմ, որ գործերը ավելի արագ կընթանային, եթե այսօր առեւտրական բանակցություններ սկսվեին 40 կամ դրանից պակաս երկրների միջեւ, քանզի Եվրահամայնքը ներկայացված կլիներ եվրոպական համձնաժողովի կողմից:

– Ի՞նչ հավակնություններ ունեք վերականգնման ու զարգացման եվրոպական բանկի համար:

– Ես կուզենայի, որ դա լինի մայրցամաքային ընդհանուր շուկայի հաստատություններից մեկը:

Le POINT, 23 նոյեմբերի 1991

ԽՍՀՄ-ի եւ Ճապոնիայի միջեւ սահմանները դեռեւս հաստատված չեն

Անցած շաբաթ Մոսկվայում տեղի ունեցավ Հարավ Կուրիլյան կղզիների խնդրին նվիրված կլոր սեղանը, որը կազմակերպել էր ծովում եւ օվկիանոսում խաղաղության, զինաթափման եւ բնապահպանական անվտանգության խորհրդային կոմիտեն:

Ելույթ ունենալով բացմանը, կոմիտեի նախագահ Պյոտր Բարաբոլյան նշեց, որ կլոր սեղանի մասնակիցները կոչված են քննարկել *«գիտնականների, տնտեսագետների, դիվանագետների եւ զինվորականների տարբեր մոտեցումներն ու դիրքորոշումները այդ խնդրի լուծման վերաբերյալ»*: Այնուամենայնիվ, ընդմասնակիցներից շատերի ելույթներում նշվում էր, որ Իտուրուպ, Կունաշիր, Շիկոտան եւ Խաբոմայի կղզիները Ռուսաստանի անվիճարկելի եւ անկապտելի մասն են:

Նշվում էր, որ ներկա իրավիճակը Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տրամաբանական արդյունքներից է, որն ամրագրված է 1951 թ. Սան-Ֆրանցիսկոյի խաղաղության պայմանագրով: Հռետորները նշում էին նաեւ բոլորի կողմից ընդունելի ետպատերազմյան սահմանների անքակտելիության սկզբունքը եւ նախադեպի ստեղծման վտանգը (Ճապոնիային կղզիները հանձնելու դեպքում), քանի որ պատերազմի արդյունքում Խորհրդային Միությունն ստացել էր մի շարք տարածքներ նաեւ իր արեւմտյան սահմաններում:

Իրենց հերթին, ծխնային արդյունաբերության նախարարության ներկայացուցիչները նախազգուշացրին, որ կղզիների հանձնումը կբերի տնտեսական մեծ կորուստների, քանի որ վիճելի շրջանի 200 մղոն տնտեսական գոտում հիմա որսում են տարեկան ավարի 12 տոկոսը, որը կազմում է 7 միլիարդ ռուբլի:

Միեւնույն ժամանակ, Ռուսաստանի արտգործնախարարի տեղակալ Գեորգի Կունաձեն նշեց, որ ԽՍՀՄ-ի եւ Ճապոնիայի միջեւ ներկա խնդիրները կրում են եզակի բնույթ, քանի որ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո նրանց միջեւ խաղաղության պայմանագիր չի կնքվել, եւ սահմաններն իրավաբանորեն չեն հաստատվել: *«Երբ խնդիր կա, անհրաժեշտ է բանակցել Ճապոնիայի հետ,-* նշեց դիվանագետը,- *խոսքը վիճելի կղզիները անվերապահորեն հանձնելու մասին չէ, սակայն չի կարելի բացառել այդ խնդրի լուծման հավանական տարբերակներից մեկը»*:

Գ. Կունաձեն հաղորդեց նաեւ, որ չնայած տեղի են ունենում նախնական հանդիպումներ ճապոնական կողմի հետ, *«կոնկրետ բանակցությունների ժամկետի մասին խոսելը դեռ վաղ է»*: ■

Մադրիդ, Վաշինգտոն, Մոսկվա

Արաբ-իսրայելյան հարաբերությունների նոր փուլ

Ըստ երեւույթին, ուղիղ երկկողմանի բանակցությունները Իսրայելի եւ նրա արաբական հարեւանների միջեւ կսկսվեն դեկտեմբերի 9-ին, այլ ոչ թե 4-ին: Այդ մասին *«Դիվանագիտական համայնապատկերի»* թղթակցին հայտարարեց ԽՍՀՄ արտաքին հարաբերությունների նախարարության աշխատակիցը: Նրա կարծիքով, կարեւոր չէ՝ բանակցությունները կսկսվեն մեկ օր շուտ թե ուշ, *«գլխավորն այն է, որ բոլոր կողմերը իրենց պատվիրակություններն են ուղարկել Վաշինգտոն եւ սկզբունքային պատրաստակամություն են հայտնել՝ սկսել ուղիղ բանակցություններ»*:

Փորձագետը նշեց, որ արաբ մասնակիցները *«անհրաժեշտ ճկունություն ու խելացի, կըշռադատված մոտեցում»* ցուցաբերեցին, երբ ընդառաջեցին Իսրայելի դիրքորոշմանը՝ Վաշինգտոնի բանակցությունները սկսելու ժամկետների հարցի վերաբերյալ: *«Թեկուզ դանդաղ, բայց մենք ձգտում ենք Մադրիդում համաձայնեցված նպատակին»*, նշեց նա:

Ինչ վերաբերում է 1992 թ. հունվարի 28-29-ին Մոսկվայում կայանալիք բազմակողմանի բանակցությունները նախապատրաստող կազմակերպչական հանդիպմանը, ապա դըրան կմասնակցեն ավելի քան 20 պետությունների ներկայացուցիչներ: Նրանք կքննարկեն շրջանի խնդիրները, ներառելով պաղեստինցի փախստականների, սպառազինության մրցավազքի, բնապահպանության, ջրօգտագործման, տնտեսական համագործակցության խնդիրները, որոնք, դիվանագետի խոսքերով, չի կարելի հանել բանակցությունների գործընթացի սահմաններից:

Ավելի հավանական է, որ մոսկովյան հանդիպումը կսկսվի արտաքին գործերի նախարարների մակարդակով եւ կշարունակվի փորձագետների մակարդակով: Դիվանագետի կարծիքով, այդ հանդիպումը երկարատեւ չի լինի: Մոսկվայում կողմերը պետք է կարծիքներ փոխանակեն, թե ինչպես եւ որտեղ նրանք կցանկանային բանակցություններ կազմակերպել՝ շրջանային խնդիրների ամբողջության վերաբերյալ: Ըստ ամենայնի, Մոսկվայում հնարավոր կլինի պայմանավորվել հանձնաժողովներ ստեղծելու՝ վերաբերյալ, որոնք կքննարկեն այդ եւ այլ կոնկրետ խնդիրներ:

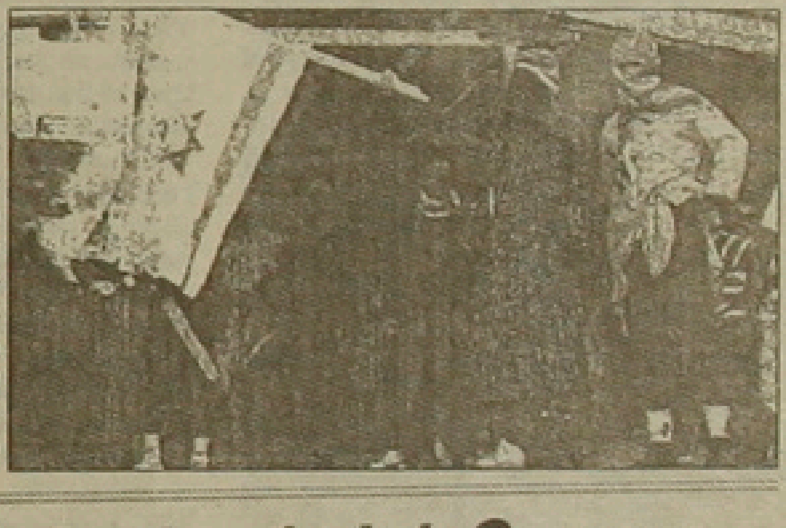

Եթե մադրիդյան հանդիպմանը մասնակցել էին արաբ-իսրայելյան կոնֆլիկտի անմիջական մասնակիցները, ապա Մոսկվայի բանակցություններին կմասնակցեն այն պետությունները, որոնք անմիջական սահմաններ չունեն Իսրայելի հետ: Նրանց թվում են Պարսից ծոցի եւ Հյուսիսային Աֆրիկայի երկրները:

Դիվանագետի խոսքերով, մոսկովյան հանդիպմանը մասնակցելու հնարավորություն կունենան նաեւ ոչ շրջանային պետությունները: Այսպես, Մոսկվայում, ի տարբերություն Մադրիդի, Եվրոպական համայնքի երկրները հանդես կգան ոչ միայն ընդհանուր պատվիրակությամբ, այլեւ «անհատապես»: Խորհրդային մայրաքաղաքում կայանալիք հանդիպմանը ներկա կլինի նաեւ Չինաստանը:

Չի բացառվում, որ իրենց ներկայացուցիչներն ուղարկեն Հունաստանը, Ճապոնիան եւ մի շարք այլ երկրներ, որոնք կարող են իրական նյութական աջակցություն ցուցաբերել Մերձավոր Արեւելքում խաղաղ հարաբերությունների հաստատմանը: Սակայն ում եւ ինչ նպատակով Մոսկվա հրավիրելու հարցերը կլուծեն Խորհրդային Միությունը եւ Միացյալ Նահանգները, որպես խաղաղ կարգավորման համանախագահներ: ■

Թուրքիան մտահոգված է Բուտրոս Ղալիի ընտրությամբ

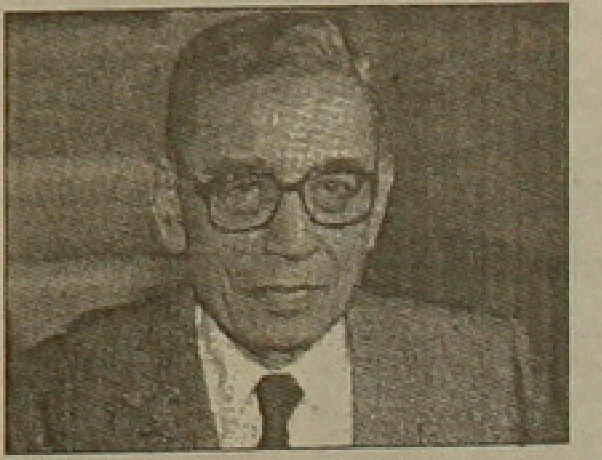

ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի պաշտոնում Բուտրոս Ղալիի ընտրությունը նոր մտահոգությունների տեղիք տվեց Թուրքիայում: Բանն այն է, որ Կիպրոսի հարցը ՄԱԿ-ի նստաշրջանի օրակարգի առաջնային հարցերից է, իսկ կազմակերպության նորընտիր գլխավոր քարտուղարը հայտնի է Հունաստանի նկատմամբ բարեհաճ վերաբերմունքով: Եւ սպասելի է, որ ճնշում կգործադրվի այսպես կոչված Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետության նախագահ Ռաուֆ Դենքթաշի վրա:

«Միլլիյեթ»-ի Վաշինգտոնի թղթակից Թուրան Յավուզը եւ ՄԱԿ-ում հավատարմագրված թղթակից Իսքենդեր Սորկունը օրաթերթի նոյեմբերի 24-ի համարում տեղեկացնում են, թե *«Միացյալ Նահանգները կխրախուսեն երես առ երես ճնշում գործադրել Հյուսիսային Կիպրոսի վրա, այդ բանը անելով Բուտրոս Ղալիի միջոցով»*:

Ըստ Թուրան Յավուզի, Բուշը Կիպրոսի հարցի կապակցությամբ նոր պաշտոն է հիմնել՝ կոորդինատորի, նշանակելով Նելսոն Լեդսքիին, որն այս ամիս կմեկնի Թուրքիա, Հունաստան, Կիպրոս:

Ավելացնենք նաեւ, որ Կիպրոսի նախագահ Յ. Վասիլիուի կինը՝ Անդրուլա Վասիլիուն վերջերս ընտրվեց ՄԱԿ-ի Աշխարհի Ասոցիացիաների Ֆեդերացիայի (WFUNA) նախագահությունում: ■

Baltfax

Դեկտեմբերի 5-ին Ֆրանսիա այցով մեկնեց Լիտվայի Գերագույն խորհրդի նախագահ Վիտաուտաս Լանդսբերգիսը: Այդ մասին հաղորդեցին Լիտվայի մամլո ծառայությունում: ժամանելով Փարիզ, նա հանդիպեց Ազգային Ասամբլեայի նախագահ Լորան Ֆաբիուսի հետ:

Դեկտեմբերի 6-ին Վ. Լանդսբերգիսը մասնակցեց Ֆրանսիայում Լիտվայի դեսպանատան բացման արարողությանը: Նույն օրը ժամը 12:30-ին Լիտվայի խորհրդարանի ղեկավարը ընտրագրեց «Նոր Եվրոպայի մասին» փարիզյան հռչակագիրը:

Այսօր Վ. Լանդսբերգիսը մեկնում է Ստրասբուրգ, ուր վաղը ժամը 10:00-ին ելույթ կունենա Եվրախորհրդարանում:

Պատասխանելով դեկտեմբերի 5-ին կայացած բրիֆինգի ժամանակ լրագրողների հարցերին, Լիտվայի խորհրդարանի մամլո քարտուղար Աուդրյուս Աժուբալիսը հայտարարեց, որ Լիտվայի եւ ԽՍՀՄ-ի միջեւ բանակցություններում առաջխաղացում չկա: Ընդ որում, նա նշեց, որ լիտվական կողմը տվյալներ ունի, ըստ որոնց Մերձբալթիկայի հետ բանակցող խորհրդային պատվիրակությունների ղեկավարները կփոխվեն: Այդ մասին «ԲալթՖաքս»-ին տված հարցազրույցում հաղորդեց նաեւ Էստոնիայի Գերագույն խորհրդի նախագահ Առնոլդ Ռյույտելը:

Դեկտեմբերի 5-ին Լիտվայում իրենց գործադուլը շարունակեցին հանրապետության կենտրոնական թերթերից շատերը: Գործադուլավոր հրատարակությունների լրագրողները պահանջում են, որ կառավարությունը չփոխի թերթերի ներկա հիմնադիրներին եւ հրատարակիչներին: Ներկայացվել են նաեւ մի շարք տնտեսական պահանջներ՝ կապված թղթի գների բարձրացման եւ հարկերի ավելացման հետ:

Մինչդեռ, Լիտվայի Գերագույն խորհուրդը լիազորել է «Լիետուվա Այդաս» պետական թերթի (որը չի մասնակցում գործադուլին) գլխավոր խմբագիր Սաուլ Ստոմին նախապատրաստել «Soopresse» ֆրանսիական ֆիրմայի հետ համատեղ ձեռնարկություն ստեղծելու մասին պայմանագիրը: Այդ ձեռնարկության պետական կապիտալը պետք է կազմի 51 տոկոս:

digitised by A.R.A.R.@

Փխենյանից եկող սպառնալիքը

Յարեւան երկրները հետզհետե ավելի են համոզվում, որ Հյուսիսային Կորեան շատ է առաջ գնացել միջուկային զենք ստեղծելու ասպարեզում

«Ասիա-Խաղաղական Տնտեսական Համագործակցություն» ընկերակցության անդամ տասնհինգ երկրների մասնակցությամբ Սեուլում տեղի ունեցած ներկայացուցչական ժողովի պաշտոնական օրակարգում հիմնականում տեղ էին գտել շրջանի առեւտրական եւ տնտեսական զարգացման հեռանկարների հարցերը: Սակայն Շիլա հյուրանոցի միջանցքներում, ընդմիջումներին, պատվիրակությունների միջեւ փոխանակված խոսակցության թեման շատ ավելի անհանգստացնող բնույթ ուներ: Այն վերաբերում էր միջուկային զենքին: ԱՄՆ-ի պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքըրն այդ մասին ասաց հետեւյալը. *«Մենք կարծում ենք, որ շրջանի անվտանգությունն ու իրավիճակի կայունացմանն սպառնացող ամենամեծ վտանգը Հյուսիսային Կորեայի միջուկային զենք ձեռք բերելու ծրագիրն է»:*

Վերջին ամիսների ընթացքում կուտակված տեղեկությունների համաձայն, Կիմ Սունգ 2-րդի կոմունիստական կառավարությունը 2-5 տարում կտիրանա միջուկային զենքին: Հյուսիսային կորեացիները այդ առնչությամբ լուրջ աշխատանքներ սկսել են կատարել դեռեւս 1970-ական թվականներից, երբ Խորհրդային Միությունից գնված փոքր չափի հետազոտող ռեակտորը վերափոխելով՝ նրանք այն հասցրել են 8 մեգավատ հզորության: Հետագայում, մինչեւ 1987 թ. նրանք 30 մեգավատ հզորությամբ մի երկրորդ ռեակտոր էլ տեղադրեցին Փխենյանից 100 կմ հեռավորության վրա:

Ամբողջ համալիրի արբանյակային լուսանկարները ուսումնասիրող ամերիկացի մասնագետները գտնում են, որ մեծ էլեկտրական գեներատորների եւ հաղորդալարերի բացակայությունն այնտեղ վկայում է այն մասին, որ ռեակտորները խաղաղ նպատակների համար չեն նախատեսված:

Ուսումնասիրված լուսանկարները ցույց են տալիս, որ մի երրորդ՝ ավելի հզոր ռեակտորի տեղադրումը համարյա թե ավարտվել է եւ հավանական է, որ գործարկվի 1992 թ.:

Առավել մտահոգիչն այն է, որ նրանք կառուցել են նաեւ վերամշակող գործարան, որտեղ ռեակտորներում ստացված պլուտոնիումը կարելի կլինի զինանյութի վերածել: Դեռ կա նաեւ լուսանկարներում պարզ չերեւացող կետերի հարցը: *«Հյուսիս-կորեական ծրագրի որոշ մասեր հասանելի չեն երեւում նկարներում»*, ասում է Վաշինգտոնում ամերիկացի մի պաշտոնական անձնավորություն:

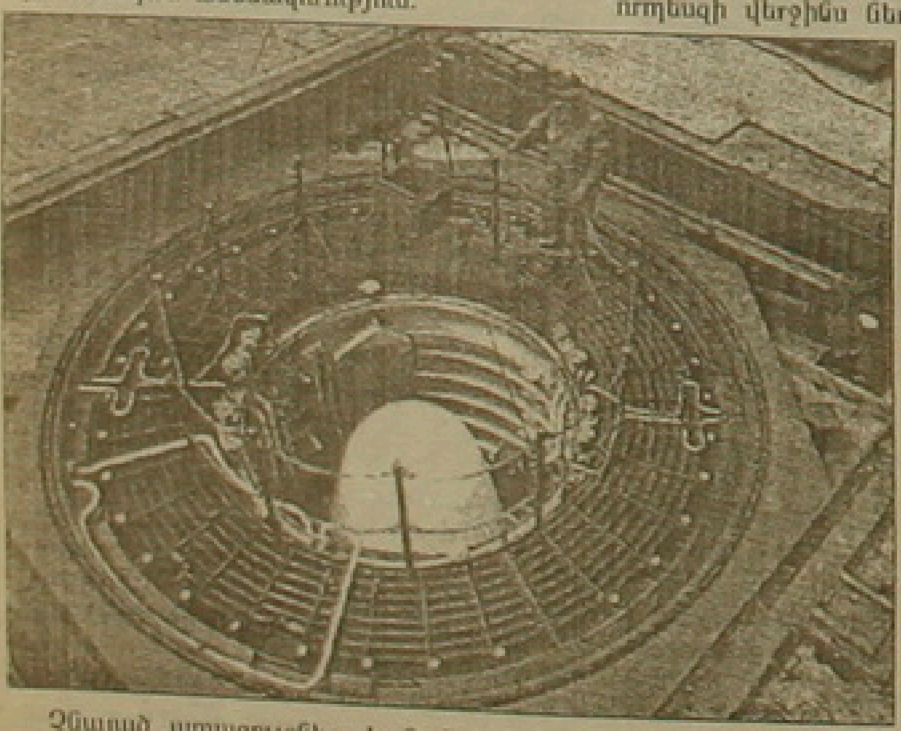

Չնայած ապացույցներ չկան, Արեւմուտքի հետախուզական աղբյուրները նշում են, որ ընդհատակում գտնվող այդ համալիրների թվում կա նաեւ կառավարող սարքերը վերամշակող աշխատանոցներ: Տոկիոյում գտնվող պաշտպանության հարցերի ուսումնասիրման ազգային ինստիտուտի գիտաշխատող Հիդեքի Տակեսադան ասում է. *«Երբ հյուսիսային կորեացիները սուզանավեր կարող են սարքել, ուրեմն նրանց տեխնոլոգիան այնքան զարգացած է, որ նրանք ի վիճակի են նաեւ միջուկային զենքերն ընթացքի մեջ դնող սարքեր պատրաստել»:*

1985 թ. ստորագրած լինելով միջուկային զենքը չտարածելու միջազգային պայմանագիրը, հյուսիսային կորեացիները վերջերս պահանջեցին, որ Ամերիկան իր միջուկային զենքերը դուրս բերի թերակղզուց, նախքան միջազգային դիտորդներին իրավունք տրվի ստուգելու իրենց ունեցած միջուկային սարքավորումները: Այս առնչությամբ անցյալ ամիս Բուշը պատրաստակամություն հայտնեց միակողմանիորեն նվազեցնելու ամերիկյան միջուկային զենքերն այնտեղ:

Մյուս կողմից, երկու շաբաթ առաջ Հարավային Կորեայի նախագահ Ռո Դե Ու հայտարարեց, որ իր երկիրը *«չի արտադրելու, չի մթերելու, չի տեղակայելու եւ չի օգտագործելու միջուկային զենք»:* Առայժմ Հյուսիսային Կորեան ոչ մի դրական պատասխան չի տվել նրանց: Նույնիսկ եթե Փխենյանը համաձայնի թույլ տալ տեղում միջուկային զենքի հետազոտություն անցկացնել, ամերիկացի այդ նույն պաշտոնական անձնավորության կարծիքով, *«այն մեր մտահոգությունները չի փարատելու»:* Իրականում չափազանց հեշտ է լինելու Հյուսիսային Կորեայի նման «փակ» երկրի համար մոլորեցնել այդ դիտորդներին: Վերջին տվյալների համաձայն, Իրաքը շատ ավելի մեծ քանակի եւ առավել կատարելագործված միջուկային զենքեր, սարքավորումներ ուներ, քան որեւէ մեկը ենթադրում էր:

«Փխենյանի կառավարության ղեկավարները,- ասում է Կո Յանգ Հվան՝ բարձրաստիճան հյուսիս կորեացի մի այլախոհ,- միջուկային զենքին տիրանալը դիտում են որպես իրենց իշխանությունը երկարաձգելու վերջին միջոց»:

Խորհրդային ռազմական օժանդակության նվազեցումը եւ Հարավային Կորեայի հետզհետե աճող տնտեսական գերիշխանությունը այլ ելք չեն թողել հյուսիսային կորեացիներին: Հարավային հարեւանի կողմից ամբողջովին կուլ չգնալու համար նրանք ստիպված դիմում են միջուկային զենք ձեռք բերելու քայլին, որպես «պաշտպանության» երաշխիք: Այս հանգամանքն էլ Փխենյանին դնում է անելանելի դրության մեջ:

Հյուսիսային Կորեայի տնտեսությունը ամբողջովին քայքայված վիճակում է: Երկար տարիներ շարունակ «բարեգործությամբ» զբաղված Մոսկվան այժմ իր հուսալի դոլլարներն ունի եւ Փխենյանից վալյուտա է պահանջում նրան մատակարարվող նավթի դիմաց: Վերջին մեկ տարվա ընթացքում Կիմ Սունգ 2-րդը երկու այցելություն կատարեց Չինաստան՝ օգնություն հայցելու նպատակով, սակայն, ինչպես նշում է Պեկինում գտնվող մի դիվանագետ, *«նա շատ քիչ բան ստացավ»:* Ճիշտ է, Չինաստանը գաղափարական տեսակետից կարեկցում է Հյուսիսային Կորեային, սակայն շատ քիչ կանխիկ փող ունենալով՝ նա գերադասում է այն ներդնել Սեուլի հետ առեւտրական կապերի զարգացման մեջ:

Հյուսիսային կորեացիները փորձում են նաեւ Ճապոնիայի ուշադրությունը գրավել, որպեսզի վերջինս ներդրումներ կատարի երկրում, սակայն, Ճապոնիայի խորհրդարանի արտաքին գործերի հանձնաժողովի փոխնախագահ Կոժի Կակիզավայի կարծիքով, *«երբ հյուսիսային կորեացիները չցանկանան լուծել միջուկային զենքից հրաժարվելու հարցը, ապա երկկողմանի բանակցությունները չեն կարող առաջ գնալ»:*

Մյուս կողմից, չափազանց մեծ ճնշում գործադրելը Հյուսիսային Կորեայի վրա կարող է վտանգավոր լինել: Կիմ 2-րդը, որ 79 տարեկան է, աշխարհի ամենամեկուսացված առաջնորդներից մեկն է: Նա ուխտադրուժ լինելու համբավ է վայելում ամբողջ աշխարհով մեկ: 1987-ին երկու ահաբեկիչներ Հյուսիսային Կորեայից ռումբ էին դրել եւ պայթեցրել Հարավային Կորեային պատկանող մի ինքնաթիռի մեջ, սպանելով այնտեղ գտնվող բոլոր 115 ուղեւորներին: Չինաստանի արտաքին գործերի նախարար Կիան Կիչենը անցյալ շաբաթվա ընթացքում Սեուլյան հանդիպման ժամանակ զգուշացրեց, որ օտարերկրյա ճնշումը կարող է ավելի բարդացնել դրությունը:

«Չինաստանը չի ցանկանում, որ Հյուսիսային Կորեայի նկատմամբ արտաքին ճնշումը չափազանց մեծ լինի», ասաց նա:

Սեուլում հավաքվածներից շատերը չնայած նույն կարծիքին չէին, այնուամենայնիվ, նրանք բոլորն էլ համաձայն գտնվեցին Ավստրալիայի արտաքին գործերի նախարար Գարեթ Էվանսի հետ, երբ նա պահանջեց, որ միջուկային զենքի վերամշակումը Հյուսիսային Կորեայում անմիջապես դադարեցվի *«հօգուտ ոչ միայն թերակղզու այլ նաեւ ամբողջ շրջանի անվտանգության»:*

TIME, 25 նոյեմբերի, 1991

ԼԻԲԻԱ. ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ԵՐԿԴԻՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Պան Ամ» ավիաընկերության ինքնաթիռի պայթեցումից հետո Քադաֆին փորձում է ճեղք բացել արեւմտյան ճակատում

Անցած շաբաթ Փարիզում էր գտնվում Տրիպոլիի հետախուզական ծառայությունների երկրորդ անձը՝ Ահմեդ Գադդաֆ Էդդամը: Բնականաբար, դա զբոսաշրջային այց չէր: Դա ցույց է տալիս լիբիացիներին համակած մտահոգությունը այն բանից հետո, երբ ամերիկացիները Տրիպոլիի երկու գործակալների մեղադրեցին 1988 թվականի դեկտեմբերին *«Պան Ամ»* ավիաընկերության ինքնաթիռի պայթեցման կազմակերպման համար, որի հետեւանքով 270 մարդ զոհվեց Շոտլանդիայի երկնքում: Ամերիկացիների մեղադրանքն ուժեղացրեց Ֆրանսիայի դատավոր Ժան-Լուի Բրյուգիերի նույնատիպ մեղադրանքը, որը դրանից առաջ՝ 1990 թվականի սեպտեմբերին *«Ուտա»* ընկերության ԴՍ-10 ինքնաթիռի պայթեցման համար պատասխանատու չորս լիբիացիների ձերբակալման հրամանագիր էր ստորագրել: Այն ժամանակ զոհվել էր 170 մարդ: Երբ ֆրանսիացիների քայլը լիբիացիներին առանձնապես չանհանգստացրեց, ապա ամերիկացիների ասպարեզ դուրս գալը մտահոգության քամի առաջացրեց Տրիպոլիում. Քադաֆին չի մոռացել ԱՄՆ-ի ռազմաօդային ուժերի 1986 թվականի գարնանային գրոհը: Լիբիայի համար անհետաձգելի էր դառնում արեւմտյան ճակատում ճեղք բացելը, նախ եւ առաջ գրոհելով դրա թույլ օղակը՝ Ֆրանսիան:

Ճիշտ է, նախքան ԱՄՆ-ի աղմկալի միջամտությունը, Փարիզը բավական անզգույշ էր եղել: Հոկտեմբերի 29-ին Ալժիրում Ռոլան Դյուման առաջարկել էր վերացնել Քադաֆիի դեմ Եվրոպայի ձեռնարկած պատժամիջոցները եւ հայտարարել էր, որ հարկավոր է *«կարողանալ էջը շրջել»:* Սակայն նոյեմբերի 15-ին, Լիբիային մեղադրող ամերիկյան հայտարարությունից մի քանի ժամ անց, արտաքին գործոց նախարարը մի դիտարժան ռազմավարական փոխակերպում կատարեց, հայտարարելով, թե պետական ոչ մի շահ չպետք է թույլ տա մոռանալ ահաբեկչությունը: Ռոլան Դյուման հայտնվել է ծանր կացության մեջ: Նա միշտ հանդես է եկել Լիբիայի հետ մերձենալու օգտին: Տրիպոլիի հետ նրա կապերը հին են. նա բազմիցս եղել է Քադաֆիի փաստաբանը եւ մի ժամանակ նույնիսկ Լիբիայի կառավարության փաստաբանն է եղել շինարարական գործերում: Այդ պատճառով Ելիսեյան պալատում որոշ խորհրդականներ վերապահումով են մոտենում նրան:

Ճիշտ է, Ռ. Դյումայի դերը եզակի չէ:

Արտգործնախարարությունում միշտ էլ գոյություն է ունեցել «աֆրիկանիստների» եւ «արաբիստների» մի լուռ մրցակցություն: Առաջինները մտահոգված են նրանով, որ սեւ աշխարհամասում դիմակայվեն Լիբիայի մեքենայությունները, իսկ երկրորդները կամովին ներողամտաբար են վերաբերվում *«հեղափոխության ուղեցույցի»* քմահաճույքներին: Այդ վեճը դեռ վերջ չի գտել: Ելիսեյան պալատում շատ աչալուրջ են մնում Քադաֆիի խարդավանքներին դեմ հանդիման: Ֆրանսուա Միտերանը դառը հուշեր է պահպանել 1984 թվականին Կրետե կղզում Քադաֆիի հետ ունեցած հանդիպումից: Այդուհանդերձ, 1988 թվականի վերջերից ֆրանսիացիները խոստովանում են, որ իրենք սկսում են լիբիացիների հետ *«մտածել ապագայի մասին»:* Չադում պարտություն կրելով, Լիբիայի բանակը մեկ տարուց ավելի է, ինչ իր զորանոցներն է վերադարձել, եւ Տրիպոլիի ու Նջամենայի դիվանագիտական հարաբերությունները վերահաստատվել են:

Թվում է, թե 1986 թվականին ամերիկացիների կողմից Բաբ Ազիզիա զորանոցի ռմբակոծումը խելքի բերեց Լիբիայի առաջնորդին: Նա հաշտվեց իր եգիպտացի եւ թունիսցի հարեւանների հետ եւ Փարիզի հետ հաշտվելու բազմաթիվ փորձեր արեց: Երեւույթը նոր չէ. գնդապետ Քադաֆին միշտ էլ փորձել է իր մեկուսացմանը վերջ տալ Փարիզի հետ իր կապերի միջոցով: Նա դրան հասնելու համար որոշ հաղթաթղթեր ունի: Ֆրանսիայում գոյություն ունեն ֆինանսական լուրջ շահեր եւ զորավոր լոբբի:

Լիբիայի նավթային Էլդորադոն երազանքների տեղիք էր տալիս 70-ական թվականներին, եւ Ժորժ Պոմպիդուի ժամանակ էր, որ Տրիպոլին շուրջ հարյուր *«Միրաժ»* ինքնաթիռ պատվիրեց *«Դասո»* ընկերությանը: Լիբիացիները 1988 թվականից սկսած կրկին փորձում են ստանալ այն ժամանակ չհանձնված որոշ նյութեր եւ պատվիրել տասնյակ ուղղաթիռներ: Պահեստամասերի առաքումները վերսկսվեցին 1989 թվականի գարնանից, եւ երեք «Միրաժ» ինքնաթիռներ պաշտոնապես Լիբիա թռան նույն տարվա նոյեմբերին:

Իրականում ֆրանսիացի ինժեներները եւ տեխնիկները այդ բոլոր տարիներին շարունակել են պահպանել վաճառված հանդերձանքի բարվոք վիճակը: Բայց երբ, ֆրանսիացի մի դիվանագետի դիպուկ արտահայտությամբ, Քադաֆիի՝ *«վեհության մոլուցքով բռնված այդ ուղտապանի»* նավթադոլարները կարողացել են մթագնել Լիբիայի վարչակարգի իրական բնույթը, ապա պայթեցված ինքնաթիռների զոհերը մեսապես հիշեցնում են այն:

Le POINT, 23 նոյեմբեր, 1991

Չանքայա պալատի հեռախոսային խոսակցությունները լսվում են

Թուրքիայի հանրապետության նախագահները պաշտոնավարման տարիներին ընտանյոք բնակվում են Անկարայի Չանքայա կոչված նախագահական պալատում:

1923 թ.-ից մինչեւ օրս Թուրքիան ունեցել է 8 նախագահ, որոնցից վեցը եղել են նախկին զինվորականներ: Թուրքիայի երկրորդ, ոչ զինվորականի անցյալով նախագահը Թուրգութ Օզալն է, իսկ առաջինը՝ Ջիլալ Բայարը:

Այս օրերին թուրքական մամուլում լայն արձագանք է գտել վերոհիշյալ Չանքայայում կատարված մի դեպք:

Ստորեւ թարգմանաբար ներկայացնում ենք նոյեմբերի 27-ի «Թերջումանում» լույս տեսած լուրի մանրամասնությունները:

Ըստ Անկարայից ստացված տեղեկության, Թուրքիայի արտգործնախարարության գաղտնի կարգադրությամբ Չանքայայի բոլոր հեռախոսային խոսակցությունները լսվում են:

Արտգործնախարարության այն պաշտոնյաները, որոնք «հատուկ պատրաստություն» են անցել, գործի են նշանակվել Չանքայայի պալատում որպես մատուցող:

Որպես «սկանդալ» գնահատվող այս վիճակը երեւան եկավ Թուրգութ Օզալի շնորհիվ: Հանրապետության նախագահը, ծանրաբանալով վերջին ժամանակներս թուրքական մամուլում տպագրված որոշ նյութերի եւ կասկածելով իր նախագահական պալատի պատերից դուրս «հասցված» լինելու հավանականությանը, հանձնարարեց Թուրքիայի Ազգային հետախուզական կազմակերպությանը՝ MIT-ին, որպեսզի ստուգի այս երեւույթը:

MIT-ի աշխատակիցները քննություն անցկացնելով, հաստատեցին, թե Չանքայայի հեռախոսազրույցները լսվում են, բայց ոչ իրենց, այլ՝ արտգործնախարարության կողմից:

Արտաքին գործոց նախարարության կցորդ Օզդին Սանբերկը հայտարարել է, թե «այս դեպքից իրենք տեղյակ չեն, իսկ եթե այս արարքը ճիշտ է, սրա մասին մամուլում գրելը տհաճ տպավորություն կարող է թողնել»:

Իսկ նախկին վարչապետ Մեսուտ Յըլմազը ուշադրություն է գրավել իր պաղարյունությամբ այս հարցի վերաբերյալ, ասելով, թե «պետք չէ այս նյութը չափազանցնել, քանզի արտգործնախարարությունը երբեմն դիմում է այսպիսի քայլերի»:

Ինչ վերաբերում է «լրտես» մատուցողներին, նրանք նոր պաշտոնի են «ձեռնադրվել» Անկարայի «Էսենբողա» օդակայանի VIP (հատուկ հյուրերի) սրահում:

digitised by A.R.A.R.@

Հոբելյանական ցուցահանդես ՀՊՊ թանգարանում

Մովսես Խորենացի. «Հայոց պատմություն»-1500

Հայաստանի պատմության պետական թանգարանը արձագանքեց հայոց Պատմահոր մեծարանքի միջոցառումներին յուրօրինակ ժամանակավոր ցուցահանդեսով, որի նպատակն է ըստ հնագիտական նյութի ներկայացնել «Հայոց Պատմության» արժանահավատությունը: Այն ծավալվում է «Հայկ և Բել» առասպելի խորհուրդը ներկայացնող վահանակից, որին ամրացված է լայնալիճ աղեղը (Ախուրյան) նետերով լցոնված կապարճի հետ (Լճաշեն, մ.թ.ա. 15-րդ դ.), որպես հայկյան ազատատենչ ոգու դրսևորման առհավատչյա: Մեծադիր ցուցափեղկերում և ցուցասեղանակներում ամփոփված են մ.թ.ա. 3-րդ հազ. և 2-րդ հազ. վերջի թվագրությամբ հնագիտական նյութեր, հայտնաբերված պատմական Արագածոտնից, Շիրակից, Գեղարքունիքից, Սյունիքից, որոնց անվանածագմանը անդրադարձել է Քերթողահայրը, օգտվելով հայոց առասպելաբանությունից, որն ընդունում էր որպես այլաբանություն՝ պատմական հենքով: Ներկայացված են իրեր նաև Արցախից, որի գրավման մասին արձանագրությունը հայտնի է մ.թ.ա. 8-րդ դարից: Դրանք տարաչափ կավանոթի նմուշներ են՝ մշակութային առանձնահատկությունների ուրույն դրսևորումներով, տարատեսակ զենքեր՝ գուրզի գլուխներ, սակրեր ու դաշույններ:

Ցուցասրահի պատերին փակցված են ժամանակի քաղաքական ելևէջների, տնտեսական նվաճումների, առևտրական հարաբերությունների, քաղաքաշինության ավանդույթների, հոգևոր ձեռքբերումների մասին վկայող բազմաթիվ արձանագրությունների, փաստարկող նյութերի լուսանկարներ, որոնք հաստատում են Խորենացու տեղեկությունների հավաստիությունը՝ հայկազյան ցեղի գոյատևման մասին: Այս առումով ուշագրավ են Էբլայի (հյուսիսային Սիրիա, մ.թ.ա. 23-րդ դ.) արխիվից հայտնաբերված արձանագրությունների վերծանումները, որոնցում բազմիցս նշվում են հայ, Արմն երկիր, Ազգիի բնակիչ արտահայտությունները: Իսկ Սալմանասար 3-րդ թագավորի արձանագրության մեջ հիշատակվում է իր Նաիրյան երկիր հասնելու մասին:

Ուշագրավ է Վանի կառուցմանն ու կառուցապատմանը նվիրված վահանակը, ուր ներկայացված է Վանի միջնաբերդը (մ.թ.ա. 9-րդ դ.) մեծադիր լուսանկարներով, բրոնզե թերթիկին հավերժացված եռահարկ շենքի դրվագապատկերը, որոնց մասին տեղեկացնում է Պատմահայրը Արա Գեղեցիկ և Շամիրամ առասպելախառն պատմության շարադրանքում: Ապա փորձ է արված հնարավորին չափ ամբողջականացնելու Երվանդունիների հարստությունը՝ ըստ դրամների, որոնք և ներկայացված են լուսանկարներով:

Եվս մի մեծադիր վահանակ առանձնացնում է Արտաշեսյան հարստության ժամանակահատվածը, որն ըստ ցուցադրված արամեական արձանագրության (Մարտունու շրջան, մ.թ.ա. 2-րդ դ.) շարունակում է Երվանդական կոչվել: Այստեղ առանձնանում է Տիգրան Բ-ն իր հնատես աշխարհակալական քաղաքականությամբ. դրա անխոս վկան է ժամանակի քարտեզը՝ մ.թ.ա. 93-66 թթ. դրությամբ:

Արտաշես Ա-ն հիմնեց Արտաշատ մայրաքաղաքը: Այդ կապակցությամբ դրամ է հատվել մ.թ.ա. 183 թվականին, որին այցելուն կարող է ծանոթանալ լուսանկարից: Ներկայացված է նաև տեսարան Արտաշատի պեղումներից, իսկ ցուցախորշերում ամփոփված են պեղումների արդյունքները՝ թրծակավե փոքրածավալ արձանիկներ, բրոնզաձույլ թռչնաքանդակներ (արծիվներ), արծաթյա քարայծի արձանիկը՝ մ.թ.ա. 2-րդ-մ.թ. 1-ին դարերի ընդգրկումով:

«Արտաշես և Սաթենիկ» անզուգական բանահյուսի գողտրիկ պատառիկը ակնարկված է Սաթենիկի առևանգման դրվագով (Ռոստերի գրաֆիկ աշխատանքի լուսապատկերը): Նույն սկզբունքով ներկայացված է Գառնին, որն ըստ «Հայոց Պատմության» կապվում է Գեղամի թոռան՝ Գառնիկի անվան հետ: Ցուցախորշում ամփոփված ապակյա բազմերանգ սրվակները (1-ին դ.) հուշում են բարձրաշխարհիկ կյանքի պատմությունը:

Ներկայացված են Աբգարի՝ Մեսիային ուղղված թուղթը և պատասխանը Թովմա Առաքյալի կողմից, Թադեոս և Բարդուղիմեոս առաքյալների լուսապատկերները (Հովնաթան Հովնաթանյանի բնօրինակից):

Ցուցասեղաններից վերջինում զետեղված են թարգմանչաց շարժման ներկայացուցիչ պատմիչների (Ագաթանգեղոս, Եզնիկ Կողբացի, Կորյուն) հնատիպ երկերը Պատմահոր «Հայոց Պատմության» (Ամստերդամ, 1695 թ.) հարևանությամբ:

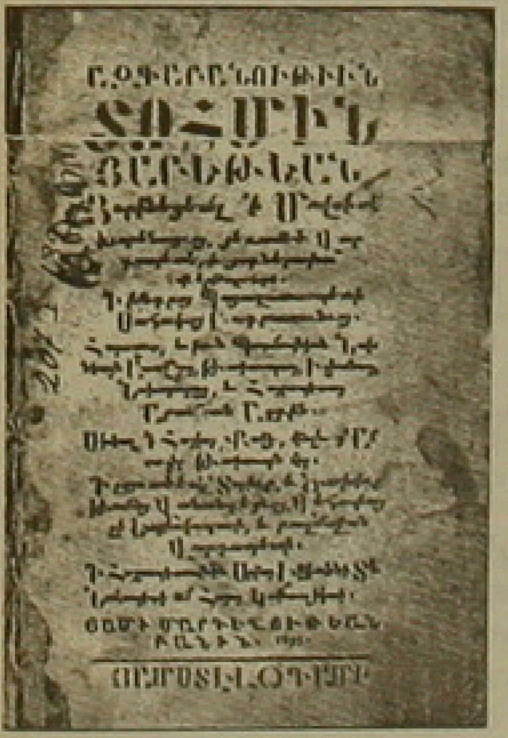

Կարինե ՍԻՍԳՅԱՆ
ՀՊՊԹ ավագ գիտաշխատող

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ինչպիսին կլինի ֆուտբոլային նոր մրցաշրջանը

Այս հարցը հիմա շատերին է հուզում: Ֆուտբոլի ԽՍՀՄ ֆեդերացիայի մարզչական խորհրդի հերթական նիստի հիմնական թեման գալիք մրցաշրջանի, մասնավորապես բարձրագույն խմբի առաջնության հարցն էր:

Ինչպես հայտարարվեց նիստում, անկախ ամեն ինչից, բարձրագույն խմբում հանդես է գալու 16 թիմ: Նույնիսկ, եթե ուկրաինական ակումբները հրաժարվեն առաջնությունից, ապա նրանց կփոխարինեն առաջին խմբում 3-րդից սկսած հաջորդ տեղեր գրաված թիմերը: Դրանք են Եկատերինբուրգի «Ուրալմաշ»-ը, Դոնի-Ռոստովի «Ռոստսելմաշ»-ը, Նիժնի-Նովգորոդի «Լոկոմոտիվ»-ը և ուզբեկական 2 թիմ՝ Ֆերգանայի «Նեֆթյանիկ»-ն ու Նամանգանի «Նովբախոր»-ը: Այդ դեպքում «Կոտայք»-ն էլ կմնա առաջին խմբում:

Նախատեսվում է, որ առաջնությունը կսկսվի մարտի 8-ին և կավարտվի նոյեմբերի 8-ին: Իսկ ահա մրցաշրջանն սկսվելու է ավելի վաղ: Մինչև փետրվարի 22-ը պետք է ավարտվեն գավաթի 1991-92 թվականների խաղարկության 1/8 եզրափակիչի հետաձգված «Ռոտոր»-«Կռիլյա Սովետով», «Դինամո» (Մոսկվա) – «Լոկոմոտիվ» (Մոսկվա), «Դինամո» (Մինսկ) – «Դինամո» (Կիև) հանդիպումները, ինչպես նաև 1/16 եզրափակիչի «Արարատ»-«Նիվա» (Տեռնոպոլ) պատասխան խաղը և այս զույգի հաղթողի ու «Պամիր»-ի հանդիպումները:

Քանի որ եվրոպական պաշտոնական մրցաշարերին մասնակցելու հայտերի վերջին ժամկետն այս անգամ լինելու է հուլիսի 7-ը, իսկ հունիսին Շվեդիայում Եվրոպայի առաջնության խաղերն են, ուստի ԽՍՀՄ գավաթի հերթական խաղարկությունն ավարտվելու է մայիսի 10-ին:

1992 թ. ԽՍՀՄ բարձրագույն խմբի առաջնության մրցակարգի վերջնական վճիռը կայացվելու է հունվարի 11-ին: ■

ԿԱՊՏԱԾ ՄՏՔԵՐ ԿԱՊՏԱԾ ՄՏՔԵՐ ԿԱՊՏԱԾ ՄՏՔԵՐ

Անցման շրջանի խորհրդածություններ

1. Ամեն ինչ նույնն է մնացել, միայն վատն է վատթարացել:
2. Սոցիալիզմը ստրկացնելուց հետո մասնավորեցնում է, ժամանակակից կապիտալիզմը՝ մասնավորեցնելուց հետո ստրկացնում:
3. Սոցիալիզմը կապիտալիզմի մնացուկներից օգտվում էր որպես թթխմոր: Նորաթուխ կապիտալիզմը նույնն է անում սոցիալիզմի մնացուկներից:
4. Սոցիալիզմը կապիտալիզմի ծնունդն էր. պտուղը ծառից հեռու չընկավ:
5. Սոցիալիզմից և կապիտալիզմից ազատվելու լավագույն միջոցը բացահայտ ստրկատիրությունն է:
6. Սոված մնալու դեպքում հիշեցեք սովաբուժության օգուտները:
7. Մի՞թե կապիտալիզմն անմեղ էր, և նրա սոցիալիստական աչքերն էին մեղավոր:
8. Սոցիալիզմի առավելագույն նվաճումը պետք է համարել թեկուզ առերևույթ ինքնալուծարը:
9. Համենայն դեպս, եկեք հարգենք սոցիալիստների պայծառ հիշատակը:

Նախկինում կոմունիստ, ապագայում կապիտալիստ
Վարուժան ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

Տաշած փշեր կամ ոզնիական

Բնակչության մեջ անհարկի զգացմունքներ չարթնացնելու համար տերմինաբանական կոմիտեն խորհուրդ է տալիս անցումային ժամանակաշրջանում զանգվածային լրատվական միջոցներում և հեռուստատեսային ու ռադիոհաղորդումներում Կարագյան, Շաքարյան, Չվակերյան, Փաքաթեսյան և նման այլ ազգանուններ կրող մարդկանց մասին խոսելիս բավարարվել միայն անունները նշելով:

Ինչպես նշում են մասնագետները, եթե էներգետիկ դժվարությունների պատճառով հանրապետության բնակչությունը մեկ-երկու տարի եւս ձմեռը անցկացնի չտաքացվող բնակարաններում, ապա կսկսեն ծնվել մորթածածկ կամ փետրավոր երեխաներ:

Մենք ասում ենք «Ոզնի», հասկանում ենք Արամայիս Սահակյան, մենք ասում ենք Արամայիս Սահակյան ու... ոչինչ չենք հասկանում:

[illegible]

20-րդ դարավերջի ստրուկները

Ստավրոպոլյան երկրամասում և Կրասնոդարի մարզում վերջերս սկսել է տարածում գտնել ստրկատիրությունը: Ստրուկ են դառնում քաղաքային աղբանոցներում ապրող «բիչերը»: Բարձր վճարով և ծրի խմիչքով հրապուրելով՝ տեղի անասնապահները նրանց տանում են բարձր լեռնային արոտավայրերի անասնանոցներում օգտագործելու: Բիչերին այստեղ պահում են շղթայակապ, օգտագործում են ամենակեղտոտ ու ծանր աշխատանքների մեջ միայն, իսկ սրանց նկատմամբ անասունից ավելի լավ վերաբերմունքի մասին խոսելն իսկ ավելորդ է:

Այսպիսի պայմաններից հաճախ բիչերը մահանում են, սակայն դրա վրա այնքան էլ ուշադրություն չի դարձվում տեղի միլիցիայի կողմից, չնայած ահազանգերն այս առիթով օր-օրի ավելանում են: Ամենայն հավանականությամբ, եթե միլիցիան ստույգ կազմակերպի դեպքի վայր, դժվար թե Ստավրոպոլյան ստրուկները կենդանի թողնվեն: Դրանից բացի, միլիցիայի աշխատողները վախենում են ստրկատերերի ուժեղ դիմադրությունից, որոնց զինանոցի համար ժամանակակից զնդացիրները նորույթ չեն: ■

Լուսանկարը՝ Լեւոն ԱՐՍԵՆՅԱՆ-Ի

Առաջարկվում է նոր համաշխարհային հեղափոխություն

Այն պահին, երբ համայնավար աշխարհը փլուզվում է, «Հռոմի ակումբը», որն ի հայտ եկավ 20 տարի առաջ *«Կանգնեցնել աճը»* հրապարակումով, հանդես է եկել նոր զեկուցագրով, որը կոչվում է *«Առաջին համընդհանուր հեղափոխությունը»*: 53 երկիր ներկայացնող ակումբի անդամները վերլուծում են մարդկության ապագան կանխորոշող բարդ հիմնահարցերը: 21-րդ դարի շեմին նրանք գտնում են, որ հասարակությունն սկսել է գաղափարախոսական հիմքից զուրկ հեղափոխություն, որը իրեն տանում է դեպի «համաշխարհայնացում» և կապված է սոցիալական, տնտեսական, տեխնոլոգիական և բարոյագիտական գործոնների հետ: Տեքստում նշված է երեք գերակայություն՝ տնտեսական, գոյապահպանական և քաղաքական: Տնտեսականի նպատակն է ռազմական արդյունաբերությունը փոխարկել քաղաքացիականի:

Գոյապահպանականը պետք է սահմանափակի ջերմոցային էֆեկտը և կրկին անտառապատի արևադարձային գոտիները: Քաղաքականը պետք է փոխի հյուսիսի և հարավի, այսինքն զարգացած և թերզարգացած երկրների փոխհարաբերությունները: Զեկուցագրում հույս է հայտնվում, որ վերափոխությունները կլինեն ոչ այնքան կառավարությունների, որքան միլիոնավոր հասարակ մարդկանցից: ■

Ավարտվեց նարդու անդրանիկ առաջնությունը

Կարճ ձևից հանրապետության չեմպիոն դարձավ նարդու ազգային ֆեդերացիայի հիմնադիրներից մեկը՝ Վանիկ Մելիքյանը, որն արժանացավ նաև 5000 ռուբլի դրամական պարգևի:

Երկար ձևից հաղթող ճանաչվեց Երևանի 68-րդ հանրակրթական դպրոցի փոխտնօրեն Կոլյա Մուսոյանը:

Վերջինիս բաժին հասավ 3000 ռուբլի դրամական պարգև:

Առաջնության արդյունքներով կկազմավորվի կարճ ձևի Հայաստանի հավաքականը, որը պետք է մասնակցի հուլիսի սկզբներին Վենետիկում կայանալիք համաշխարհային անդրանիկ օլիմպիադային: ■

ՖԻՖԱ-ի նոր անդամները

Լատվիայի, Լիտվայի և Էստոնիայի հավաքականները կմասնակցեն ֆուտբոլի 1994 թ. աշխարհի առաջնության ընտրական խաղերին: Այսօր կայանալիք ՖԻՖԱ-ի գործկոմի նիստում բալթյան պետությունները կստանան ՖԻՖԱ-ի ժամանակավոր անդամի կարգավիճակ, իսկ կիրակի օրը նրանք կմասնակցեն աշխարհի առաջնության ընտրական փուլի վիճակահանությանը, որը տեղի կունենա Նյու-Յորքում,- հայտարարեց ֆուտբոլի միջազգային ֆեդերացիայի գլխավոր քարտուղար Յոզեֆ Բլատերը:

Վերջինս հայտարարեց նաև, որ Ուկրաինան, Վրաստանը և Խորվաթիան առայժմ մերժվել են ՖԻՖԱ-ին անդամագրվելու հարցում: **«Նշյալ պետությունները նախ պետք է ապացուցեն իրենց անկախությունը և ճանաչվեն»**, ավելացրել է նա: ■

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Գորբաչովը եւ Ելցինը միութենական պայմանագրի հեռանկարների մասին

Դեկտեմբերի 5-ին Մոսկվայում տեղի ունեցավ ԽՍՀՄ նախագահ Միխայիլ Գորբաչովի եւ Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի հանդիպումը, որի ժամանակ քննարկվում էին Միութենական պայմանագիր կնքելու հեռանկարները, հաշվի առնելով Ուկրաինայի դիրքորոշումը: Հանդիպումից հետո պատասխանելով «ԻՖ»-ի քաղաքական մեկնաբան Բորիս Գրիշչենկոյի հարցերին, Բ. Ելցինը մասնավորապես ասաց, որ զրույցը հաճելի չէր: Նա նորից պնդեց իր դիրքորոշումը, թե չի պատկերացնում Միությունն առանց Ուկրաինայի: Ելցինի խոսքերով, նախեւառաջ է անհրաժեշտ այն մասին, որ Ուկրաինան կստորագրի պայմանագիրը: Առանց Ուկրաինայի, ասաց նա, առաջանում են «բազմաթիվ խնդիրներ», որոնք «շատ ավելի բարդ կլինեն, քան Մերձբալթիկայում»: Դեկտեմբերի 9-ին, հաղորդեց Ելցինը, Մոսկվայում նախատեսված է ԽՍՀՄ, Ռուսաստանի, Ղազախստանի նախագահների եւ Բելառուսի Գերագույն խորհրդի նախագահի հանդիպումը:

Մյուս հանրապետությունները չպետք է խանդով վերաբերվեն՝ այդ հանդիպմանը, գտնում է Ելցինը: Այդ խորհրդակցությունները կապված են հենց Ուկրաինայի դիրքորոշման հետ: *«Կարեւոր է պարզել, թե անկախության ինչպիսի մակարդակ է պատկերացնում Ուկրաինան. հնարավոր են զանազան տարբերակներ»*, ասաց Ելցինը:

Իր հերթին ԽՍՀՄ նախագահ Մ. Գորբաչովը հայտարարեց, որ իր դիրքորոշումը Միութենական պայմանագրի նկատմամբ մնում է անփոփոխ: *«Ես կօգտագործեմ հասարակության համոզելու բոլոր հնարավորությունները. մենք պետք է ամենամոտ ժամանակներս ստորագրենք այն: Պետական հարցը արմատական հարց է, ամեն ինչ նրան է ենթարկվում»*, ասաց Գորբաչովը: Նախագահն անհրաժեշտ է համարում պահպանել այն հանրույթը, որը դարձել է մեր կյանքի օբյեկտիվ իրականությունը: Նրա կարծիքով, *«ոչ ոք իրավունք չունի վերանայել մարտի 17-ի հանրաքվեի արդյունքները»*, երբ ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների մեծամասնությունն արտահայտվել էր Միության կողմ: Այն, ինչ տեղի ունեցավ Ուկրաինայում, ամրապնդում է նրա իշխանությունը: Սակայն հենց հիմա նրա քաղաքացիներին անհրաժեշտ է լուծել ամենագլխավոր հարցը՝ վերաբերմունքը Միության նկատմամբ: *«Այս դժվարին պայմաններում իմ դերը, որպես երկրի նախագահի, դառնում է առավել եւս պատասխանատու*,— նշեց Գորբաչովը: — *Չեմ պատկերացնում Միությունն առանց Ուկրաինայի եւ համոզված եմ, որ ճիշտ այդպես են մտածում նախկին Միության տարածքում ապրող մարդկանցից շատերը»*:

«Ես հեռախոսով զրուցեցի Լեոնիդ Կրավչուկի հետ, շարունակեց ԽՍՀՄ նախագահը, *եւ նրանից լսեցի այսպիսի մի նախադասություն. «Միխայիլ Սերգեեւիչ, մեր կողմից կլինի ամենակոնստրուկտիվ համագործակցություն»*:

Վադիմ Բակատինը ճիշտ չէ՞ր

Ինչպես հաղորդեցին «ԻՖ»-ին Ադրբեջանի դատախազության մամուլի բաժնում, ուղղաթիռի վթարի հանգամանքների հետաքննությունը դեռ ավարտված չէ: Ուղղաթիռի բեկորների վրա հայտնաբերված հետքերի վերլուծության համար որոշված է անցկացնել մի շարք փորձաքննություններ, արդյունքների մասին կհաղորդվի: Փորձաքննությունների անցկացումը հանձնարարված է Ադրբեջանի դատական փորձաքննությունների գիտահետազոտական ինստիտուտի մասնագետներին: Նրանց հետ աշխատում են ավիափորձագետներ: Մինչ այսօր ոչ մի եզրակացություն չի արվել:

Այդ կապակցությամբ Ադրբեջանի դատախազության մամուլի խմբում հերքել էին «Վեստի» հեռուստածրագրի հաղորդագրությունը, որը արվել էր, վկայակոչելով միջհանրապետական անվտանգության ծառայության նախագահ Վադիմ Բակատինի խոսքերը: Այնտեղ ասվում էր, թե վթարի ենթարկված ուղղաթիռի պատերի անցքերը ներսից կրակելու հետեւանք են: Նշվեց նաեւ, որ անթույլատրելի է հետաքննության նյութերին չհամապատասխանող տեղեկություններ տարածելը: ■

Ուկրաինան չի ստորագրի Միութենական պայմանագիրը

Դեկտեմբերի 5-ին Ուկրաինայի Գերագույն խորհուրդը ընդունեց հատուկ հայտարարություն հանրապետության անկախության հանրաքվեի արդյունքների առիթով: Նրանում նշվում է, որ Ուկրաինան իրեն ազատ է համարում 1922 թ. Միութենական պայմանագրից:

Նույն օրը, երեկոյան տեղի ունեցած մամլո ասուլիսում Ուկրաինայի նորընտիր նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկը հայտարարեց, որ չի ստորագրի նոր Միութենական պայմանագիրը: *«Նախընտրական արշավի ժամանակ ես այդ մասին ասում էի ամենուր, ընդ որում, բնակչության 60 տոկոսը քվեարկել էր իմ օգտին: Ես ոչ մի բարոյական իրավունք չունեմ չկատարել իմ խոստումը, առավել եւս, երբ անկախության կողմ է քվեարկել բնակչության 90 տոկոսից ավելին»*: Լ. Կրավչուկն ասաց, որ Ուկրաինան աջակցում է տնտեսական միությանը, սակայն հանդես է գալիս կենտրոնական որեւէ մարմնի ստեղծման դեմ: Նա նշեց, որ Ուկրաինան ոչ մի տարածքային պահանջ չունի, եւ հանդես է գալիս Ուկրաինային ոչ միջուկային կարգավիճակ շնորհելու կողմ: Միջուկային զենքի առկայությունը նրա տարածքում կրում է ժամանակավոր բնույթ, սակայն Ուկրաինայի կառավարությունը պնդում է միջուկային զենքի քաղաքական վերահսկողության իր իրավունքը:

Ուկրաինան, հայտարարեց նախագահը, ընդունում է նախկին Խ. Միության պայմանագրերից բխող իր պարտավորությունները, եթե դա չի վնասում ժողովրդին եւ չի հակասում սահմանադրությանը: Դա վերաբերում է նաեւ նախկին ԽՍՀՄ-ի ակտիվներին եւ արտաքին պարտքին:

Ինչ վերաբերում է արտաքին քաղաքականությանը, Լ. Կրավչուկը նշեց, որ առաջին հերթին հարաբերություններ կհաստատվեն եվրոպական պետությունների հետ, որտեղ շատ են Ուկրաինայից գաղթածները: ■

Պրիդնեստրովիեն սպառնում է Մոլդովային

«Երբ հաստատվի այն փաստը, որ գեներալ-լեյտենանտ Յակովլեւը համաձայնել է ընդառաջել Պրիդնեստրովիեի հանրապետության անվտանգության եւ պաշտպանության կառավարման ղեկավարի պաշտոնը, ապա դա կնշանակի, որ Մոլդովային պատերազմ են հայտարարել», ազգային ռադիոյին տված հարցազրույցում հայտարարեց Մոլդովայի հանրապետության ռազմական հարցերով զբաղվող դեպարտամենտի պետ Նիկոլաե Կիրտոակեն:

Նրա խոսքերով, բանակն ակտիվորեն մասնակցում է Պրիդնեստրովիեի ազգային գվարդիայի համալրմանը եւ ուսուցմանը: Ոչ հեռու անցյալում դա արվում էր գաղտնի, իսկ հիմա բացահայտ, ասաց ռազմական դեպարտամենտի ղեկավարը: Նա նշեց, որ եթե բանակում սպայական ժողովների միջոցով կարելի է ստիպել հրամանատարներին ընդունել ցանկալի որոշում, ապա *«դա այլ բան չէ, քան անիշխանություն»*: Ն. Կիրտոակեն գտնում է, որ Պրիդնեստրովիեում տեղի է ունենում ռազմա-անջատողական խռովություն: ■

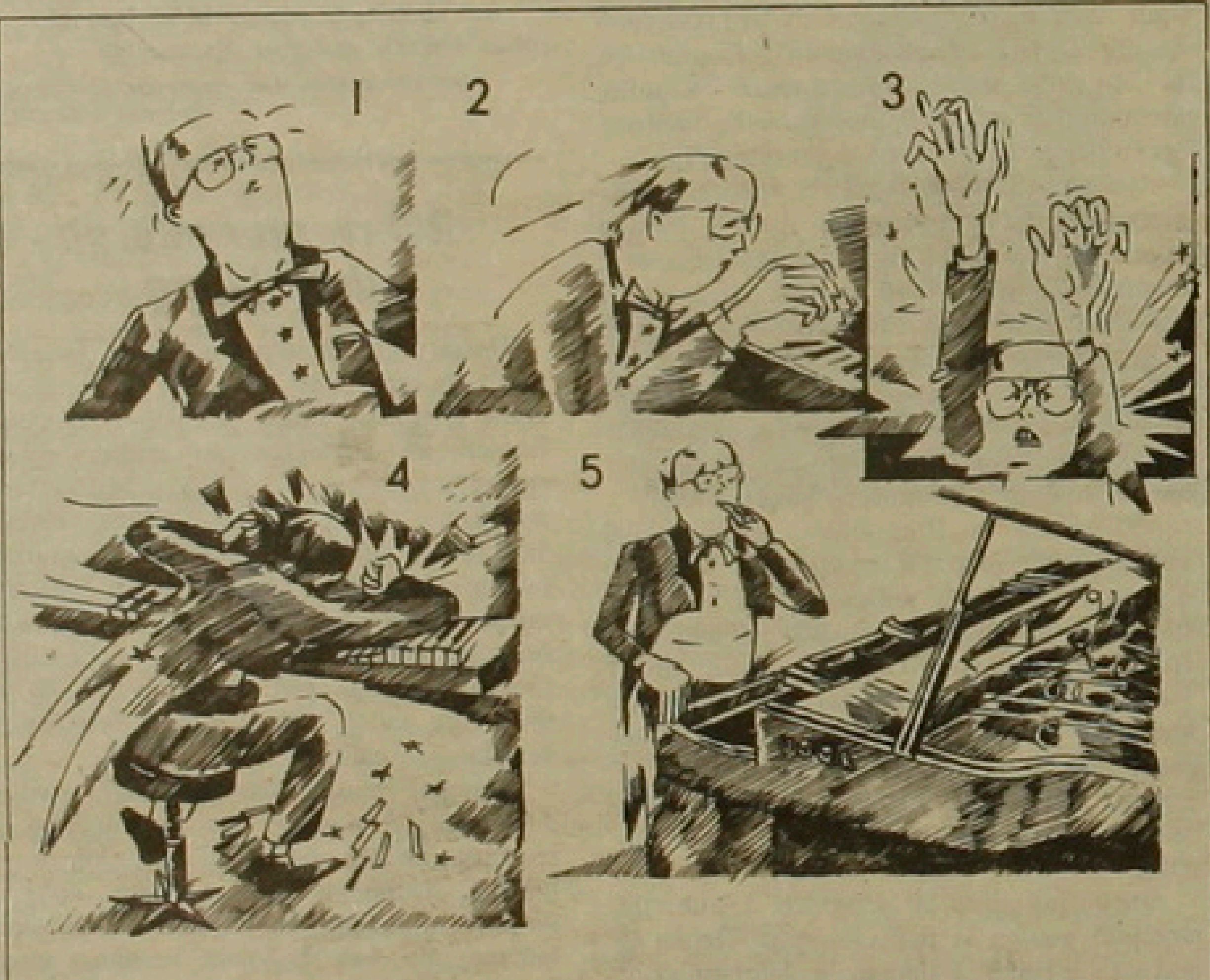

Ծաղրանկարը՝ Մուխաս ԹՈՐՈՍՅԱՆԻ

Չեյնին շահագրգռված է Ուկրաինայի ճանաչմամբ

Ամերիկայի ռազմական գերատեսչությունը եւ առաջին հերթին նրա ղեկավար Դիք Չեյնին շահագրգռված են Ուկրաինայի անկախության պաշտոնական արագ ճանաչմամբ: Այդ մասին ՌՈՒԽ-ի ղեկավար կայանում տեղի ունեցած մամլո ասուլիսում հայտարարեց ամերիկացի դիվանագետը, որը խնդրել էր չհրապարակել իր անունն ու պաշտոնը մամուլում:

Դիվանագետի խոսքերով, ԱՄՆ-ի զինվորականների դիրքորոշումը Ուկրաինայի նկատմամբ ավելի պարզորոշ է, քանի որ ԱՄՆ-ի քաղաքացիական իշխանությունները բարոյական պարտավորություններ ունեն նախագահ Գորբաչովի հանդեպ, եւ դա ազդում է իրավիճակը օբյեկտիվ գնահատելու վրա:

Դիվանագետը նշեց նաեւ, որ հակաուկրաինական դիվանագիտական եւ լրատվական շրջափակումը հասցրեց նրան, որ նույնիսկ ԱՄՆ-ի նախագահը Ուկրաինայի քաղաքականության մասին չունի այն տեղեկությունները, որոնք մատչելի են [illegible] թերթերի ցանկացած ընթերցողին: ■

Երբ ամերիկացին անհետանում է Մոսկվայում

«Նյուզուիք» շաբաթաթերթն իր վերջին համարում գրում է, թե ամերիկյան անվտանգության մարմինները դարձյալ մտահոգ են Մոսկվայում իրենց դեսպանատան հարցով եւ վախենում են նոր սկանդալից: Անցյալ գարնան խորհրդավոր հրդեհից վնասված հին դեսպանատանը տեղադրված լրտեսող սարքերի գաղտնիքներին քաջածանոթ մի ինժեներ՝ Ռոբերտ Ֆլեյտոնը, որ *Բեխթել* ընկերության կողմից վերակառուցվող 10 հարկանի շենքի վերահսկիչն էր, խորհրդավոր պայմաններում անհետացել է աշխատանքից ազատվելուց անմիջապես հետո եւ դեռեւս դուրս չի եկել Խ. Միության սահմաններից: Հայտնի է միայն, որ նա եղել է Մոսկվայի ԶԱԳՍ-ի գրասենյակներից մեկում: Կասկած կա, որ նա կարող է հավաքագրված լինել ՊԱԿ-ի կողմից: ■

Առեւանգումները ոճիր են մարդկության դեմ

Կառավարական 40 ներկայացուցիչներ Ժնեւում ՄԱԿ-ի շրջագծում իրենց տասնօրյա աշխատանքների ավարտին, նոյեմբերի 8-ին, նախագիծ են պատրաստել, որը օրենք դառնալու համար ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովի վավերացման կարիք ունի: Նախագծի համաձայն, *«յուրաքանչյուր մարդու անհետացումը մարդկության դեմ ոճիր է դիտվում»*:

Նախագիծը նկատի չունի խմբակների կողմից կազմակերպված առեւանգումները, այլ պետությունների որոշումով, նրանց օժանդակությամբ եւ միջոցներով իրագործված անհետացումները: Նման դեպքերում մեղավոր են հռչակվելու մեղսակից պետությունները, որոնց նկատմամբ գործադրվելու են *«օրինական համապատասխան միջոցներ, որպեսզի բոլոր պատասխանատուները հանձնվեն միջազգային արդարադատությանը»*:

Ոճրային առեւանգումների շարքում են դասվել նաեւ երեխաների առեւանգումները, որոնք հաճախակի բնույթ ունեն Հարավային Ամերիկայում: ■

Ամերիկացիները չեն ցանկանում մեղմացնել «Կոկոմ» հաստատության օրենքները, որը մինչեւ օրս հետեւում էր ԱՄՆ-ի արտահանած այն «բարձր տեխնոլոգիաները», որը գնում էր նախկին սոցիալիստական երկրները:

Նրանք աչալուրջ հսկում են, որ Խ. Միությունը չվերավաճառի այդ տեխնոլոգիաները երրորդ աշխարհի երկրներին: ■

Ադրբեջանի ընդդիմությունը դատապարտում է

Ադրբեջանի ժողովրդական ուժերի միությունը (ԱԺՈՒՄ) անցյալ շաբաթ տեղի ունեցած Պետխորհրդի նիստում կենտրոնի բռնած դիրքորոշումը գնահատեց որպես պրոհայկական, իսկ Ադրբեջանի նախագահի դիրքորոշումը՝ որպես ոչ սկզբունքային: ԱԺՈՒՄ-ի կազմ են մտնում Ադրբեջանի ազգային ճակատի, հանրապետության սոցիալ-ժողովրդավարական կուսակցության, ժողովրդական մտավորականության միության եւ մի շարք այլ ընդդիմադիր քաղաքական կազմակերպությունների ղեկավարները:

ԱԺՈՒՄ-ի հայտարարության մեջ նշվում է, որ Լեռնային Ղարաբաղի խնդիրը Ադրբեջանի ներքին խնդիրն է, եւ կարգ ու կանոնն այդ շրջանում, ինչպես նաեւ ադրբեջանական սահմանում, պետք է պահպանվի հանրապետության սեփական ուժերով:

Փաստաթղթում դատապարտվում է «կենտրոնի կողմից շարունակվող երկու կողմերի մեղքը հավասարեցնելու արատավոր տակտիկան»: ■

Ադրբեջանի զինյալ ուժերը համալրվում են

Ադրբեջանի հանրապետության նախագահ Այազ Մութալիբովը հրապարակեց Ադրբեջանի քաղաքացիների իսկական զինվորական եւ այլընտրանքային ծառայության 1991 թ. դեկտեմբերից մինչեւ 1992 թ. մարտ ամիսը հերթական զինակոչի մասին հրամանագիրը: Զինակոչվում են 18 տարեկան այն երիտասարդները, որոնք չունեն տարկետման իրավունք: ■

Լեզգիները հայտարարում են սեփական պետություն ստեղծելու մասին

Ինչպես հաղորդում է «ԻՖ»-ը, Լեզգինների համազգային համագումարը հռչակագիր ընդունեց, որով վերականգնվում է լեզգին ժողովրդի պետականությունը եւ ստեղծվում է ազգային-պետական կազմավորում՝ Լեզգիստան: Ընդ որում, հռչակագրի մեջ նշվում է Դաղստանում եւ Ադրբեջանում գտնվող լեզգինների տարածքները վերամիավորելու անհրաժեշտությունը: Համագումարը համոզվածություն հայտնեց, որ Ադրբեջանի, Դաղստանի, ինչպես նաեւ այլ հանրապետությունների ժողովուրդները ըմբռնումով կվերաբերվեն լեզգին ժողովրդի կամքի արտահայտմանը եւ կաջակցեն վերամիավորմանը: ■

Մոլդովայի ազգային մշակութային միությունների կոչը

Մոլդովայի ազգային մշակութային 9 միություններ կոչ արեցին ընտրողներին առաջիկա նախագահական ընտրություններում իրենց ձայները տալ Միրչա Սնեգուրի օգտին: Միացյալ կոչով էին դիմել բուլղարական, լիտվական, գերմանական, հայկական, հունական, հրեական, ուկրաինական, լեհական, ռուսական միությունները: Նրանք գտնում են, որ Սնեգուրի նախընտրական արշավը համապատասխանում է բազմազգ հանրապետության շահերին:

Մյուս կողմից, Մոլդովայի ղեկավարները երեկ դիմել են ՄԱԿ-ին, աշխարհի պառլամենտներին եւ կառավարություններին՝ միջոցներ ձեռնարկելու այն «գործողությունների դեմ, որոնք խախտում են հանրապետության ինքնիշխանությունն ու տարածքային ամբողջականությունը» խորհրդային կենտրոնական իշխանությունների լուռ համաձայնությամբ: ■

Լուրերը՝ Interfax-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Հ. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարվածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@